UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

František Zloch

Role Marie Magdaleny ve dvacáté kapitole evangelia podle Jana

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

Praha 2025

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Hlinsku dne 20. listopadu 2024 František Zloch

Bibliografická citace

Role Marie Magdaleny ve dvacáté kapitole Janova evangelia [rukopis]: Diplomová práce / František Zloch; vedoucí práce: Jaroslav Brož. Praha, 2025. s. 64.

Anotace

Diplomová práce Role Marie Magdaleny ve dvacáté kapitole evangelia podle Jana je rozdělena do pěti kapitol. První a druhá kapitola se zabývají strukturou, vývojem a textovou kritikou Janovy dvacáté kapitoly. Třetí kapitola se věnuje exegezi jednotlivých odstavců dvacáté kapitoly týkajících se jednak samotné osoby Marie Magdaleny a také situace u prázdného hrobu, tedy i části, ve které figurují milovaný učedník a apoštol Petr. Čtvrtá kapitola se zabývá jednotlivými postavami a jejich významem v daném textu, které se u hrobu objevují včetně dvou andělů v prázdném hrobě. Zároveň tato kapitola reflektuje vývoj víry ve zmrtvýchvstání jednotlivých postav. Práce se zabývá postavou Marie Magdaleny v rámci scén u prázdného hrobu ve dvacáté kapitole evangelia podle Jana, od její reakce na prázdný hrob až po setkání se vzkříšeným Ježíšem a následným zvěstováním vzkříšení Ježíšovým učedníkům.

Klíčová slova

Marie Magdalena, prázdný hrob, Rabbuni, temnota, vzkříšení, víra, učedník, kterého Ježíš miloval

Abstract

The thesis The Role of Mary Magdalene in the Twentieth Chapter of the Gospel of John is divided into five chapters. Chapters one and two deal with the structure, development and textual criticism of John's twentieth chapter. The third chapter deals with the exegesis of the various paragraphs of the twentieth chapter concerning both the person of Mary Magdalene herself and the situation at the empty tomb, including the part involving the beloved disciple and the apostle Peter. The fourth chapter deals with the various figures and their significance in the text who appear at the tomb, including the two angels in the empty tomb. At the same time, this chapter reflects on the development of belief in the resurrection of each character. The thesis examines the figure of Mary Magdalene within the scenes at the empty tomb in the twentieth chapter of the Gospel of John, from her reaction to the empty tomb to her encounter with the risen Jesus and subsequent proclamation of the resurrection to Jesus' disciples.

Keywords

Mary Magdalene, empty tomb, Rabbuni, darkness, resurrection, faith, disciple whom Jesus loved

Počet znaků (včetně mezer): 123 594

Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu práce doc. ThLic. Jaroslavu Brožovi, Th.D., S.S.L., který mi poskytl odborné vedení.

Také děkuji všem, kteří mi pomohli tuto práci dát do konečné podoby radou nebo korekcí jazykové stránky práce.

Dále bych rád poděkoval všem, kteří jakkoliv pomohli během psaní této práce, jmenovitě rektorovi Arcibiskupského semináře v Praze P. Radkovi Tichému za podporu a povzbuzení a královéhradeckému biskupovi Mons. Janu Vokálovi za trpělivost a vstřícnost, a také všem, kteří mě během psaní této práce doprovázeli v modlitbě.

Obsah

Úvod **8**

1. Struktura Jan 20 ..... **9**

2. Jazykové prostředky **15**

2.1. Tradice a úprava 15

2.2. Forma a žánr 17

2.3. Poznámky k Jan 20, 1–18 19

3. Exegeze vybraných odstavců **26**

3.1. Jan 20,1–3 26

3.2. Jan 20,4–10 28

3.3. Jan 20,11–13 30

3.4. Jan 20,14–16 31

3.5. Jan 20,17–18 34

4. Klíčové postavy a jejich funkce v textu **39**

4.1. Apoštol Petr a milovaný učedník 39

4.2. Andělé v hrobě 41

4.3. Marie Magdalena 42

4.4. Vývoj víry jednotlivých postav 47

5. Marie Magdalena v kontextu celého evangelia **51**

Shrnutí **54**

Závěr **59**

Seznam použitých zkratek **61**

Seznam literatury **62**

Úvod

Marie Magdalena není v rámci evangelií neznámou postavou, zvláště ve chvíli, kdy sv. Řehoř Veliký vytváří tradici, ve které ji spojuje s Marií z Betánie a obrácenou hříšnicí. Tato teorie z textů kanonických evangelií nijak nevyplývá a není to téma této práce. Důležité je, že Marie je ve všech čtyřech evangeliích zmíněna na dvou podstatných místech Ježíšova příběhu. Marie stojí pod křížem a stává se tak svědkyní Ježíšova ukřižování a smrti. Druhým místem, který dává Ježíšovu příběhu pointu a kde se znovu objevuje Marie Magdalena, je objevení prázdného hrobu případně setkání se vzkříšeným Kristem, a následné zvěstování Ježíšova zmrtvýchvstání jeho učedníkům.

Tato práce se zabývá postavou Marie Magdaleny ve zprávě o Ježíšově vzkříšení, jak ji podal evangelista Jan. Díky Janově 20. kapitole, ve kterém popisuje Ježíšovo zmrtvýchvstání je většině lidem Marie Magdalena známá jako apoštolka apoštolů, když jim oznamuje nejdříve, že Ježíšovo tělo bylo ukradeno, a nakonec, že Pána skutečně viděla. Marie Magdaléna, tak jak je popsána u Jana, může být vzorem lásky k Ježíši, lásky, která ale musí ještě růst. Zároveň může být vzorem vytrvalosti v hledání Ježíše a správného vztahu k němu. Na scénách u prázdného hrobu a při setkání se Zmrtvýchvstalým lze dobře sledovat vývoj její víry od prázdnoty, že přišla o blízkého člověka, až k hlubšímu pochopení faktu vzkříšení, které vyústí ke zvěstování této skutečnosti Ježíšovým učedníkům. Stává se tak první, kdo Vzkříšeného uviděl a mohl o tom podat zprávu druhým.

Cílem práce je ukázat význam a smysl, který má Marie Magdalena v Janově podání o Ježíšově vzkříšení, ve vztahu k události zmrtvýchvstání a také ve vztahu k ostatním svědkům této scény. Nejdříve se bude zabývat Janovou dvacátou kapitolou jako takovou z hlediska struktury a jejího vývoje, dále z hlediska použitých jazykových prostředků s přihlédnutím ke společným bodům se synoptickými evangelii. Dalším bodem zkoumání bude exegeze jednotlivých odstavců Janovy dvacáté kapitoly, které se týkají postavy Marie Magdalény. Dále se zabývá jednotlivými postavami a jich význam a role ve scénách u prázdného hrobu. Nakonec vývoj a vyznání víry Marie Magdaleny ve skutečnost vzkříšení v porovnání s vývojem víry apoštola Petra a učedníka, kterého Ježíš miloval. V páté kapitole se krátce zaměřím na Marii Magdalenu v kontextu evangelia podle Jana.

1. Struktura Jan 20

Pro pochopení smyslu výpovědí v 20. Janově kapitole je potřeba se nejdříve zabývat strukturou této kapitoly a její redakcí. Řešení, jak rozčlenit celou kapitolu je několik.

Mezi kapitolami 19 a 20 není přeryv, ten vyplývá jenom z našeho vnímání předělu mezi smrtí a vzkříšením. V Janově evangeliu je Kristovým vyvýšením už kříž. Text pokračuje plynule od uložení Ježíšova těla do hrobu k objevní prázdného hrobu. Celý den, který minul není, jakkoliv zmíněn.[1] Janovo vyprávění o prázdném hrobu se od synoptiků liší, stejně jako se od sebe navzájem liší jednotlivá synoptická podání. Přesto všechna čtyři kanonická evangelia pracují se stejnými nebo alespoň v nějaké míře podobnými prvky.[2] V Janově 20. kapitole lze vysledovat síť tzv synoptických vztahů, v synoptických evangeliích můžeme rozlišit tuto posloupnost: a) ženy jdou ke hrobu a najdou odstraněný kámen; b) spatří anděly, kteří jim řeknou, že Ježíš vstal z mrtvých; c) ženy jdou k učedníkům oznámit jim tuto zprávu. Zdá se, že u Jana byla část b) přesunuta na konec posloupnosti a spojeno se zjevením Krista (Jan 20,11–18).[3] V synoptických evangeliích je podobná posloupnost vyprávění o Ježíšově zjevení učedníkům: a) Ježíš se zjevuje celé skupině; b) nevěří a on je pokárá; c) svěřuje jim apoštolské pověření a popisuje některé důsledky jejich poslání; v Janově verzi je opět část b) posunuta na konec celé scény (Jan 20,24–29), kde je charakterizován příběhem Tomášovy nevíry.[4]

[1] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana.* 1. vydání. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2020. s. 757.

[2] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana.* s. 758.

[3] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* 6. vydání. Assisi: Cittadella editrice, 2005. s. 1251-1252.

[4] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* S. 1252.

Porovnání látky velikonočního vyprávění v kanonických evangeliích:

Mt	Mk	Lk	Jan
27,62–66 Střežení hrobu			
Mt 28,1–8 Prázdný hrob: a) Před zraky žen je andělem od hrobu odvalen kámen b) Ženy o poselství, nemlčí, mají bázeň a radost.	Mk 16,1–8 Prázdný hrob: a) Hrob je otevřený, uvnitř je anděl s velikonočním poselstvím; b) Ženy prchají ze strachu nikomu nic neříkají.	Lk 24,1–12 Prázdný hrob: a) Hrob je otevřený: dva andělé zvěstují velikonoční poselství s odkazem na Ježíšova slova; b) Ženy poselství předávají, ale narážejí na nevěru „apoštolů“; V. 12: Petr běží ke hrobu.	Jan 20,1–10 Prázdný hrob: a) Ke hrobu jde jen Marie Magdalena; b) Dva učedníci běží ke hrobu: Petr přichází až po milovaném učedníku.

[5]

Někteří docházejí k závěru, že část janovského materiálu pochází z tzv tradice, která tvořila základ synoptických evangelií.[6]

Někteří autoři navrhují rozdělení textu do tří velkých celků: setkání s Ježíšem u hrobu (Jan 20,1–18); setkání učedníků se vzkříšeným Ježíšem bez Tomáše (Jan 20,19–25); setkání Tomáše se vzkříšeným. V tomto případě strukturu vytvářejí časové údaje (Jan 20,1a.19a.26a).[7] Objevuje se i návrh na dvoudílné členění, totiž události u hrobu (Jan 20,1-18); zjevení (20,19–29) zakončené obecným závěrem (Jan 20,30–31).[8] Tomuto dvoudílnému členění se kloním také. Jeho důvodem, je setkání se vzkříšeným Ježíšem na dvou různých místech: v souvislosti s jeho prázdným hrobem, a na místě, kde byli

[5] *BROŽ, Jaroslav. Exegeze Jan 20,1-31, studijní materiály [rukopis]. s. 1.*

[6] *Srov. BROWN, Raymond. Giovanni Commento a Vangelo spirituale. s. 1252.*

[7] *Srov. FABRIS, Rinaldo. Giovanni. Traduzione e commento. 1. vydání. Roma: Borla, 1992. s. 1016.*

[8] *Srov. Tamtéž.*

shromážděni učedníci. Pro toto řešení mluví skutečnost, že obě části z hlediska jednajících postav a společných motivů tvoří uzavřené literární celky. Proto v následujícím pojednání budu pracovat s tímto dvoudílným schématem 20. kapitoly.

Tyto dva bloky, které jsou dále rozděleny na dvě části jsou spojeny některými formulemi a naznačují tematický vývoj celé kapitoly. V úvodu první scény říká Marie Magdalská: „*Vzali Pána z hrobu, a nevíme, kam ho položili*.“ (Jan 20,2b). Toto vyjádření s několika upřesněními je převzato v Mariině dialogu s anděly u hrobu. Na otázku andělů: „*Proč pláčeš?“* Marie odpovídá osobněji: *„Odnesli mého Pána a nevím, kam ho položili.“* (Jan 20,13). A potřetí se toto téma objevuje v krátkém dialogu s Ježíšem, kterého považuje za zahradníka: „*Jestliže ty jsi jej, pane, odnesl, řekni mi, kam jsi ho položil, a já pro něj půjdu*.“[9] Dalším vyjádřením, které se ve vyprávění opakuje a spojuje v jeden celek druhou část příběhu, je Mariino oznámení učedníkům *„Viděla jsem Pána“*, které rezonuje se stejnými slovy, která pronesli učedníci, když Tomášovi oznamovali svůj zážitek ze setkání se vzkříšeným Ježíšem: *„Viděli jsme Pána“* (Jan 20,18.25a). V této druhé sérii scén převažuje Ježíšova iniciativa. Je to on, kdo zdraví, mluví, zve a přikazuje. Učedníci přecházejí ze strachu k radosti, když se setkávají se vzkříšeným Ježíšem. To vede k jejich hlásání Zmrtvýchvstalého Tomášovi, který v tu chvíli není přítomen, ajejich zprávě nevěří a chce hmatatelný důkaz. Ten dostane při Ježíšově druhém setkání s učedníky. V této scéně je také vyzván, aby se stal věřícím. Na konci může prohlásit o Ježíši: *„Pán můj a Bůh můj“*, kdy se spojuje Ježíšovo zjevení Marii se slovy *„Vystupuji k Otci svému a Otci vašemu“* s vyznáním víry: „*Viděla jsem Pána*.“[10]

Dalšími slovními obraty, které se v textu opakují a které někteří badatelé považují za tvořící strukturu jsou slova „vidět“ a „uvěřit“ spojená s následujícími reakcemi. Navrhuji znovu dvoudílné řešení: 1) události u hrobu (Jan 20,1–18); 2) zjevení (Jan 20,19–29), to celé je završeno obecným závěrem (Jan 20,30-31); podtrhuje paralelu mezi svědectvím u hrobu a prvním zjevením učedníkům (Jan 20,1–10/Jan 20,19–23) a mezi setkáním Ježíše s Marií a zjevením Tomášovi (Jan 20,11–17/Jan 20,24–29)[11]

[9] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento.* s.1015.

[10] Srov. Tamtéž.

[11] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento.* s. 1016

Na základě sloves vidět a uvěřit, navrhuje I. De la Potterie chiastickou strukturu dvacáté kapitoly tímto způsobem:

A. Dva učedníci u hrobu („*uviděl a uvěřil*“) – Jan 20,1–10

B. Zjevení Marii Magdalské a zvěstování učedníkům (*„viděla jsme Pána“*) – Jan 20,11–18

B´. Zjevení v přítomnosti Tomáše (*„protože jsi uviděl, uvěřil jsi… blahoslavení, kteří neviděli a přesto uvěřili“*) Jan 20,26–29

A´. Zjevení učedníkům a zvěstování Tomášovi (*„Viděli jsme Pána… neuvěřím“*) Jan 20,19–25[12]

Celý úryvek (Jan 20,1–31) je tedy rozčleněn do dvou celků, které se dělí na dva pododdíly. První část vyprávění se odehrává kolem Ježíšova hrobu, kdy v rámci této scény R. E. Brown rozlišuje dvě epizody, které jsou připravené několika verši (Jan 20,1–2; 20,11–13), po nichž následují dvě hlavní dějství (Jan 20,3-10; 20,14–18). Podobně i druhá scéna na místě, kde jsou shromážděni učedníci, je rozdělena do dvou epizod (Jan 20,19–23; 20,14–29); i v tomto případě je prostředí a přechod určen několika verši (Jan 20,19; 20,24-25).[13]

Celé vyprávění je uzavřeno epilogem (Jan 20,30–31)[14]

1. Vv. 1–18 Scény u hrobu. V těchto scénách vystupují dvě skupiny postav: dva učedníci, kteří běží ke hrobu, a Marie Magdalská. Události se odehrávají prvního dne v týdnu (v. 1).
   a) Vv. 1-–10: U prázdného hrobu
      vv. 1–2: Marie Magdalská zjišťuje, že hrob je prázdný.
      vv. 3–10: Petr a učedník, kterého Ježíš miloval, pospíchají ke hrobu; milovaný učedník uvěří.
   b) Vv. 11–18: Ježíš se zjevuje Marii Magdalské
      vv. 11–13: Marie Magdalská nahlíží do prázdného hrobu, nezakouší však víru jako milovaný učedník.

[12] Srov. POTTERIE, Ignace de la. Studi di Cristologia Giovannea.1. vydání. Genova: Casa Editrice Marrietti S.p.A, 1992. s. 193.

[13] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento.* s. 1016.

[14] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento.* s. 1008.

vv. 14–18: Zjevení Ježíše Marii Magdalské ji přivádí od nevíry k podmínečné víře, dokud nakonec nepřijme jeho příkaz a nevrátí se k učedníkům, aby jim oznámila: *„Viděla jsem Pána“* (v. 18).

2. Vv. 19–29: scény v domě. Strukturu vyprávění opět určují dvě skupiny postav. Ježíš se zjevuje učedníkům jako skupině a pak Tomášovi, který se k učedníkům připojí. K oběma zjevením dochází na stejném místě, liší se však změnou času: *„Navečer tohoto prvního dne“* (v. 19) a *„za týden“* (v. 26).
   a) Vv. 19–23: Ježíš se zjevuje učedníkům kromě Tomáše
      Navečer toho dne se Ježíš zjevuje za velké radosti učedníkům. Dá jim Ducha svatého a moc odpouštět či zadržovat hříchy.
   b) Vv. 24–25 Ježíš se zjevuje učedníkům včetně Tomáše
      Před tímto zjevením se odehraje jako přechod k druhému zjevení, setkání učedníků s Tomášem, kterému oznamují, že viděli Pána. Ježíš se zjeví učedníkům za týden, tentokrát je však přítomen Tomáš, který tam předtím nebyl. Nesdílel víru a radost učedníků a vzkříšený Ježíš jej přivede z jeho podmínečné víry k prohlášení: *„Pán můj a Bůh můj!“* (v. 28). Ježíš říká Tomášovi, že tímto okamžikem cesta víry nekončí (v. 29).[15]
3. Vv. 30–31: Epilog

Celý Příběh sleduje schéma růstu. Ve verších 1–10 vidíme vývoj v oblasti předmětů. Marie Magdalská vidí odvalený kámen (v. 1), milovaný učedník vidí pruhy plátna, kterými byl ovinuto Ježíšovo tělo (v. 5). Petr vidí kromě pruhů plátna i roušku, která byla na Ježíšově hlavě, složenou na jiném místě (vv. 6–7). Ve zprávách o zjevení se pak Ježíš zjevuje stále většímu počtu lidí. Zjevuje se Marii Magdalské (v. 14) a pak učedníkům, mezi kterými ale chybí Tomáš (v. 24). Nakonec se zjeví všem učedníkům včetně Tomáše (v. 26). Zpráva končí všeobecným blahoslavením všech, kteří uvěří, aniž by viděli (v. 29).[16]

Vv. 30–31 neuzavírají pouze dvacátou kapitolu ale také kruh Janovského vyprávění Ježíšova příběhu (tzv. první závěr), kdy na začátku evangelia sdělil autor, kdo byl Ježíš a co udělal (1,1–18). Ježíšův příběh je dále rozvinut. Autorův hlavní zájem je víra čtenáře.

---

[15] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. 1. vydání. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s 536-537.

[16] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jan.* s. 537.

Křesťané, kteří neviděli, ale kteří věří, se dozvídají, že tato zpráva o Ježíšově životě, smrti a zmrtvýchvstání je napsána pro ně (20,30–31)[17]. Je důležité dodat, že evangelium končilo právě 20. kapitolou, verši 30–31, následná 21. kapitola je považována za dodatek. Není známa žádná textová tradice, která by neobsahovala kapitolu 21.[18] V případě textu 21. kapitoly je třeba ptát se jakou má funkci v celku Janova evangelia. Nejlepším výrazem sezdá být epilog, to znamená, že to není ani dodatek ani rozšíření. V případě epilogu není nic zvláštního, pokud je trochu oddělen od zbývajícího textu, to znamená, že předěl, který tvoří tzv. první závěr na konci dvacáté kapitoly.[19]

[17] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 531.

[18] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 567.

[19] Srov. ROSKOVEC, Jan. Evangelium podle Jana. s. 791.

2. Jazykové prostředky

2.1. Tradice a úprava

Janovské vyprávění o Ježíšově prázdném hrobu má mnoho jazykových rysů a teologických akcentů čtvrtého evangelia, například: soustředění se na jednu osobu, zmínka o tmě (v. 1) a milovaném učedníku (vv. 2.3), motiv nedorozumění (v. 15), volání jménem (v. 16) a formulace velikonočního poselství (v. 17). Při srovnání se synoptickými vyprávěními je vidět Janova jedinečnost, zároveň je ale vidět, že autor čtvrtého evangelia čerpal z dřívějších tradic. Otázkou je, do jaké míry autor Janova evangelia využíval prameny, a zda se jednalo pouze o ústní tradici nebo o prameny písemné. Pokud by vycházel ze psaných tradic, je otázkou, jestli je možné je určit. Některé nesrovnalosti v textu naznačují, že autor vycházel z písemných pramenů.[20] Různorodost materiálů také dokládají některé nesrovnalosti. Například množné číslo Mariina *„nevíme“* (v. 2) lze nejlépe vysvětlit převzetím pramene, který hovořil o návštěvě více žen u hrobu.[21] K závěru, že tělo bylo ukradeno, dochází Marie ve v. 2, ale zdá se, že se do hrobu podívala až ve verši 11.[22] Výroky po v. 10 o Mariině setrvání u hrobu a shoda jejího nářku ve verši 13 s výrokem ve 2. verši naznačuje, že verš 11 pravděpodobně původně navazoval na verš 1 a tím pádem vv. 2–10 jsou pozdějším vložením. To potvrzuje i skutečnost, že popis ve vv. 2–10 má kromě janovského motivu milovaného učedníka paralelu v Lk 24,12.[23][24] Dva andělé v hrobě odkazují k Lk 24,4–5, kde se hovoří o dvou mužích v zářícím rouchu, kteří se ptají žen *„Proč hledáte živého mezi mrtvými?“*.[25] Popis Ježíšova zjevení Marii (vv. 14–17) pochází podle mnoha autorů také z písemného pramene, který zanechal stopu také v Matoušově verzi (28,8–10): *„Tu rychle opustili hrob a se strachem i s velkou radostí běžely to oznámit jeho učedníkům. A hle, Ježíš je potkal a řekl: „Buďte pozdraveny.“ Ženy přistoupily, objímaly jeho nohy a klaněli se mu. Tu jim Ježíš řekl:*

---

[20] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte*. 2. vydání. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 1981. s. 178.

[21] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 178–179.

[22] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* s. 1250

[23] *„Petr se rozběhl k hrobu, nahlédl dovnitř a uviděl tam ležet jen plátna. Vrátil se v údivu nad tím, co se stalo.“*

[24] Srov. KREMER, Jacob. Die *Osterevangelien Geschichten um Geschcichte*. s. 178–179.

[25] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 179

„Nebojte se. Jděte a oznamte mým bratřím, aby šli do Galileje; tam mě uvidí.“ Vzhledem k těmto indiciím lze předpokládat, že autor čtvrtého evangelia spojil několik původně samostatných částí tradice a doplnil je ze svého pohledu (s využitím Lukášova evangelia?). Lze předpokládat tři nejdůležitější zdroje:

1. Velmi starou tradici o návštěvě hrobu některými ženami o velikonočním ránu.

Ze skutečnosti, že teprve Ježíšovo zjevení objasnilo význam prázdného hrobu, je možné odvodit, že objevení prázdného hrobu nebylo součástí původního hlásání zmrtvýchvstání, nýbrž pouze představoval jeho implicitní precedens. Nepřítomnost těla pomohla křesťanům pochopit něco o Ježíši, který se zjevil

2. Petrovu návštěvu hrobu.
3. Zjevení Zmrtvýchvstalého ženám.[26]

Zda je možné janovské výroky odvodit pouze z Matoušova, a ještě více z Lukášova evangelia bez předpokladu nějaké zvláštní písemné nebo ústní tradice, je velmi sporné.[27]

Tento problém pramenů, který nebyl zatím uspokojivě vyřešen, může částečně odpovědět na otázku, zda janovské vyprávění o prázdném hrobě může poskytnout informace o průběhu velikonočních událostí, které přesahují informace poskytnuté synoptiky.[28] Někteří autoři se domnívají, že Jan 20,1–2 obsahuje nejstarší zprávu o objevení otevřeného hrobu v původní podobě. Jisté je pouze to, že evangelista vychází z existujících tradic a je přesvědčen, že všechny jeho prameny sahají k nezpochybnitelným zážitkům učedníků. Svoji pozornost zaměřuje spíše než na moderní historicitu, na hlubší význam děje, který mu byl předán. Tak jak ho poznal, jsou pro něj „znameními“ a „zjeveními“, které přesahují dějiny.[29]

---

[26] Srov. Tamtéž.

[27] Srov. Tamtéž.

[28] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 179–180.

[29] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte*. s. 180.

2.2. Forma a žánr

2.2.1. Jan 20, 1–2

V první části (vv. 1–2) janovského vyprávění o Ježíšově prázdném hrobu líčí evangelista krátkými a jednoduchými větami cestu ženy ke hrobu, který objeví prázdný a jde to oznámit učedníkům. Je zde nápadně specifikován čas („*když byla ještě tma*“) a charakteristika druhého učedníka („*kterého Ježíš miloval*“). Děj je vyprávěn v přítomném času, v přímé řeči jsou slovesa v aoristu, nápadný je také plurál.[30]

2.2.2. Jan 20, 3–10

Verše 3–10, ve kterých dva učedníci jdou ke hrobu, používají úplně jinou dikci. Slovesa jsou zde částečně v aoristu, částečně v imperfektu a částečně v prézentu. Tato různorodost dává celému ději plastičnost a živost. Text ale bez přímé řeči působí jako pantomima. Odchod na začátku a odchod z hrobu na konci jsou v aoristu. Od toho se liší poznámka o příchodu a běhu ke hrobu. Je nápadné, že slovesa, popisující nález pláten ležících v hrobě, Petrův příchod ke hrobu a Petrovo vnímání těchto pláten jsou v přítomném čase, zatímco ostatní děje u hrobu, zejména vstup druhého učedníka dovnitř a jeho chování, jsou v aoristu. Totéž platí pro vysvětlení ve v. 9. Vrchol celé scény tvoří spojení slov *„uviděl a uvěřil“*.[31]

2.2.3. Jan 20, 11–18

Třetí část (11–18) popisuje děj, jehož středem je žena jako v první části (1–2). Stejně jako na začátku, tak i zde převažuje přítomný čas, který je přerušen výpověďmi v imperfektu (resp. minulém perfektu) a aoristu, především však dialogy. Děj je rozvíjen postupně, dramaticky. Východisko tvoří pláč ženy, na který se odvolávají pozdější otázky. Autor podrobně popisuje místo, kde sedí andělé. Na jejich otázku žena odpovídá téměř stejnými slovy, jaká předtím řekla oběma učedníkům (jediným rozdílem je singulár). Obrácení ženy na Ježíše, kterého považuje za někoho jiného, dává scéně dramatické vyvrcholení. Ježíš opakuje a doplňuje otázku dvou andělů. Maria neodpovídá

[30] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 175.

[31] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 175.

přímo, ale žádá tazatele, tentokrát bez stížností, aby jí řekl, kde si může vyzvednout tělo. Úplným vrcholem celé scény je vyslovení jejího jména, které zlomí „kouzlo“ nepoznání. Ježíš po tom, co odmítne její obejmutí ji posílá k učedníkům, aby jim sdělila velikonoční poselství formulované jazykem čtvrtého evangelia. Oddíl uzavírá krátká zpráva o splnění pověření (v. 18), přičemž se zde prolíná přímá a nepřímá řeč.[32]

2.2.4. Shrnutí

Tyto tři velmi odlišné textové části tvoří literární jednotu, protože první (vv. 1–2) a třetí část (vv. 11–18) inkluzivně uzavírají druhou část (vv. 3–10). Všechny tyto části spojuje společné místo: hrobka v zahradě. Zároveň vyprávění o Mariině odchodu k učedníkům vede k dalším scénám, které se odehrávají na jiném místě.[33] Styl této perikopy se vyznačuje v Janově evangeliu oblíbeným stylistickým prostředkem – nedorozuměním (srov. 3,3nn; 4,10nn; 7,33nn; 8,31nn). V porovnání se synoptiky nelze některé údaje v Janovském vyprávění plně sladit. Mezi ně patří informace o milovaném učedníkovi – který *„uvěřil“* dříve než Petr, což je v rozporu s jinak jednomyslným svědectvím Nového zákona, podle něhož se Ježíš poprvé zjevil Šimonovi. To platí i pro slova andělů, kteří zde nejsou jako zprostředkovatelé velikonočního poselství, a pro slova Zmrtvýchvstalého, která jsou napsána jazykem autora čtvrtého evangelia. Z toho vyplývá, že janovskou verzi o prázdném hrobu nelze považovat za protokolární historický záznam. Nejedná se také o hagadicko-apokalyptické vyprávění (srov. Mk 16,1–8). Navzdory apologetickým rysům se nejedná ani o apologetický tendenční příběh ve stylu hagadicko-apokalyptické literatury jako Mt 27,62-28,15.[34] Liší se také od lukášovské verze, která má ráz církevní katecheze. Styl této perikopy je podobný jiným janovským příběhům (např. povolání prvních učedníků učedníků). Evangelista se nespokojuje s popisem vnějších událostí. Spíš se snaží narativním způsobem a dramaticky ilustrovat význam Ježíšových činů jako zjevení jeho životodárné moci a slávy. Proto lze žánr Jan 20, 1–18 nejlépe charakterizovat jako typicky janovský dramatický příběh o zjevení.[35]

---

[32] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 176.

[33] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte*. s. 177.

[34] Srov. Tamtéž.

[35] Srov. KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* s. 177–178.

2.3. Poznámky k Jan 20, 1–18

.

- *„první den v týdnu“:* Tento výraz (také ve v. 19), *μιᾷ τῶν σαββάτων*, který obsahuje základní číslovku, se s malými variantami vyskytuje ve čtyřech evangeliích. Lk 24,1 a Jan mají podobné výrazy. V Markově dodatku (16,9) je použita řadová číslovka. Evangelia zde nepoužívají kérygmatický výraz „třetího dne“ nebo „po třech dnech“, pravděpodobně proto, že hlavní časový údaj o nalezení hrobu se křesťanům zafixoval dříve, než byla vnímána možná symbolika počítání tří dnů.[36] Užití obratu „prvního dne“ ve všech kanonických evangeliích představuje vzkříšení jako začátek něčeho nového.[37]

- *„když byla ještě tma“:* Jestliže nás výraz „brzo“ ráno nutí přemýšlet o době mezi třetí a šestou hodinou ranní, pak se Janova verze neshoduje se synoptiky, ti se přiklánějí spíše k hodině, kdy už bylo světlo. Lk 24,1 říká *„za časného jitra“* (*„za úsvitu“*), Marek v 16,1–2 říká, že ženy přišli ke hrobu v neděli *„brzy ráno… sotva vyšlo slunce“*. To že slunce vyšlo je přímo v rozporu s Janovou verzí. Někteří se pokoušejí sladit synoptiky s Janem vysvětlením, že Marie Magdalská, kterou jako jedinou Jan uvádí, předešla ostatní ženy a dosáhla hrobu ještě za tmy, ale když přišli ostatní ženy, už bylo světlo. V synoptické tradici je na místě „světlo“, neboť ženy nacházejí anděla (nebo anděly) u hrobu, který jim oznamuje dobrou zprávu o Ježíšově vzkříšení, a světlo zvítězilo nad temnotou hrobu. V Janově verzi je „temnota“ na místě, protože nic jiného prázdný hrob nepřináší, pro Marii totiž znamená, že Ježíšovo tělo bylo ukradeno.[38] Temnota je také v rámci celého evangelia symbolicky spojována s nevírou,[39] to tedy ukazuje i na vnitřní stav Mariiny duše, na temnotu víry.

- *„Marie Magdalská“:* Jan jmenuje pouze ji, Matouš jmenuje dvě ženy, Marek tři a Lukáš zmiňuje tři spolu s „ostatními ženami“. Zajímavé je, že ačkoli synoptici jmenují i další ženy, Marie Magdalena je vždy zmíněna jako první. Historicky pravděpodobnější je synoptická verze, protože není pravděpodobné, aby žena šla sama a ve tmě na popraviště mimo městské hradby.[40] Marie Magdalská je Janovu čtenáři známá již ze scény pod křížem (Jan 19,25).[41]

---

[36] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* s. 1226.

[37] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jan.* s. 540.

[38] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1227.

[39] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana.* s. 537–538.

[40] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1227–1228.

[41] ROSKOVEC, Jan, *Evangelium podle Jana.* s. 760.

- *„kámen“:* Jan mluví, jako by čtenář měl o tomto kameni vědět, přesto se ani Lukáš ani Jan nezmiňují o uzavření hrobu kamenem. V Mk 15,46 a Mt 27,60 čteme, že Josef přivalil velký kámen k otvoru hrobu. Zde mohlo čtvrté evangelium zachovat slova starší tradice.[42]

- *„Byl od hrobu odvalen“* (byl vyjmut z hrobu): Janovo evangelium používá na rozdíl od synoptiků *ἠρμένον* (od *ἀίρω*) – odstraněn, odňat nebo sňat.[43] U Marka a Lukáše to bylo před příchodem žen, lze předpokládat, že od andělů, kteří je tam měli přijmout. Matouš v 28,2 je přesnější *„Anděl Páně sestoupil z nebe a odvalil kámen.“* Autor čtvrtého evangelia neuvádí způsob, jak byl kámen odstraněn.[44]

- *„od hrobu“:* Jan používá *ἐκ* „z“. Lk 24,2 má stejnou frázi s *ἀπὸ* (od; z), Marek od (*ἐκ*) vchodu do hrobu. Pravděpodobně si musíme představit horizontální hrob v podobě jeskyně než vertikální hrobku, přestože to z textu nutně nevyplývá. Několik textových zpráv o Janovi používá *„z hrobu“*.

Zde je vhodný malý exkurz do podoby hrobek na začátku 1. století v Palestině. Objevuje se zde několik typů hrobek. Zaprvé to byla tzv. kokim čili pohřební štola vytesaná do stěny komory, podobná hluboké peci. Uprostřed zůstala jeskyně vysoká tak aby tam mohl stát člověk.[45] Tělo bylo zavedeno hlavou dopředu, načež byl tunel zahrazen. Druhým typem byly tzv. arkosolie, neboli půlkruhové výklenky. Za třetí to byly tzv lavicové hroby, v nichž byla mrtvola uložena na lavici.[46] Tato lavice měla často vyvýšený okraj a pod hlavou zvýšený šikmý výstupek jako „polštář“[47]. Ve všech případech byly hroby uzavřeny balvanem, který zapadal do drážky.[48]Autor Janova evangelia si pravděpodobně představoval, že Ježíšův hrob patřil k typu arkosolie, tomu nasvědčuje zmínka o andělech ve v. 12, kteří sedí v čele a u nohou místa, kde leželo Ježíšovo tělo.[49]

- **„***tomu (druhému) učedníkovi, kterého Ježíš miloval“:* Poprvé je zde ztotožňován „druhý učedník“ s učedníkem „kterého Ježíš miloval“. Učedník, kterého Ježíš miloval byl

---

[42] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1229.

[43] Srov. Tamtéž.

[44] Srov. Tamtéž.

[45] Srov. DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. 1. vydání. Praha: Návrat domů, 1996. s. 791.

[46] Srov. BROWN, Raymond. Giovanni Commento a Vangelo spirituale. s. 1230.

[47] NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 1. vydání. Praha: Kalich – Česká biblická společnost, 1992. s. 221.

[48] Srov. Tamtéž.

[49] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* s. 1230.

přítomen Ježíšově umučení (19,26–27). Druhý obrat byl přidán k prvnímu, aby se ukázalo, že dřívější popisy „druhého učedníka“ a „učedníka, kterého Ježíš miloval“ označují jednu osobu (srov. 18,15-16 [druhý učedník]; 13,23–26; 19,25–27 [učedník, kterého Ježíš miloval])[50]

- *„Vzali Pána“:* (odnesli) Je zbytečné spekulovat kdo ho odnesl, takto použitá třetí osoba množného čísla může být jednoduše ekvivalentem pasivního tvaru „Pán byl odnesen“ (srov. Poznámka o slovech „odnesli ho“ v 15,6) Narušování hrobů bylo v této době trestným činem, jak o tom svědčí císařský edikt. Pochází z 1. století, a císařem, který ho vyhlásil, mohl být Augustus, Tiberius nebo Claudius. Přestože byl nalezen v Nazaretu, není jisté, zda se tato mramorová deska nacházela v tomto městě. Proto je jakákoli souvislost s křesťany nebo Ježíšovým pohřbem velmi nejistá.[51]

Co se týče označení „*Pána“,* Tacian a Syropalestinská verze čtou „můj Pán“, možná pod vlivem v. 13[52]. Jan se vyhýbá označení *„Pán“* jako titul, tak jak to používá Lukáš. Možná se při popisu zmrtvýchvstání stává evangelista svobodnějším, a uznává, že tento titul se stal pro křesťanskou komunitu výrazem víry. Dá se namítnout, že Marie ještě nevěří v Ježíše jako Pána, tato námitka se ale vztahuje k použití spojení *„můj Pán“.*[53]

Moloney říká, že toto označení Ježíše jako *„Pána“* (*τὸν κύριον*) by mělo být čteno jako výraz úcty, nikoli jako vrcholné christologické vyznání.[54]

- *„Nevíme kam ho položili“:* Sloveso v plurálu *οἴδαμεν* je podle většiny badatelů pozůstatkem starší tradice, která spojuje s nalezením prázdného hrobu i další ženy (srov. Mk 16,1; Mt 28,1; Lk 24,1.10).[55] Wellhausen se domnívá, že je to pokus o harmonizaci se synoptiky. Jiní tvrdí, že se jedná o semitské vyjadřování (např. Bultmann), které má analogii v řečtině. V galilejské aramejštině byla první osoba množného čísla používána na místo první osoby jednotného čísla. Otázkou je proč se ve v. 13 objevuje singulár.[56]

- *„Petr (...) šli“:* Sloveso v jednotném čísle, může znamenat, že v původní verzi byl Petr jediný, kdo doprovázel Marii vracející se ke hrobu; proto by se tomu dalo rozumět

---

[50] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 540-541.

[51] Srov. BROWN, Raymond. Giovanni Commento a Vangelo spirituale. s. 1232.

[52] *„Odnesli mého Pána a nevím, kam ho položili.“*

[53] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* s. 1232–1233.

[54] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s 541.

[55] Srov. Tamtéž.

[56] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1233.

tak, že vyšel a on a Marie šli. Pokud to byla Marie, kdo doprovázel Petra, její přítomnost u hrobu ve v. 11 by nepředstavovala žádnou obtíž.[57]

- *„K hrobu“:* Doslova „dovnitř hrobu“

- *„Sehnul se a uviděl tam ležet lněná plátna“:* [58] Autor si zřejmě představuje, že v tu hodinu bylo dost světla, aby se mohla malým otvorem osvětlit hrobka. Výraz „ležet tam“ překládá tvar slovesa *κείμενα,* které sice znamená ležet, ale může také jednoduše znamenat přítomnost bez ohledu na polohu. Nicméně „tam“ znamená místo, kde leželo tělo, tedy na pultu nebo v dutině arkosolu, ačkoli skutečnost, že látky mohly být vidět nasvědčuje tomu, že evangelista měl na mysli pultový hrob.[59]

- *„Šátek, jímž ovázali Ježíšovu hlavu neležel mezi plátny, nýbrž byl svinut na jiném místě“: σουδάριον* je řecké slovo přejaté z latinského sudarium, „hadřík“ používaný k utírání potu, velikosti snad současného ručníku.[60] Přestože tato látka není zmíněna v popisu Ježíšova pohřbu, je součástí popisu Lazarova pohřebního oděvu: *„měl (...) tvář zahalenou šátkem“* (11,44). Pravděpodobně byla pod bradou a uvázána na temeni hlavy, aby se mrtvému neotevřela ústa.[61] Překlad pasáže *„nýbrž byl svinut na jiném místě“* je sporný. Problémem je, k čemu se vztahuje „ne“? Negace nepředchází bezprostředně slovesu *κείμενον,* ale spíše předchází slovům *μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον,* tedy snad „ležel“, ale nebyl s ostatními rouchy.[62]

- *„Viděl a uvěřil“:* Objevují se zde dva druhy obtíží: 1) „on“ nesouhlasí s vysvětlující poznámkou *„(oni) dosud nevěděli“* ve v. 9; 2) Pokud milovaný učedník dosáhl víry, tak se zdá, že ji nesdílel ani s Magdalenou ani s ostatními učedníky, protože nenacházíme ve v. 11–13 ani ve v. 9 žádnou ozvěnu této víry. Augustin tvrdí, že Učedník nedosáhl víry ve zmrtvýchvstání, ale že byl přesvědčen, že Marie mluvila pravdu, když řekla, že tělo již není.[63] Další variantou je, že v. 8 nemá žádný narativní doklad, a ve ve v. 9 ponechává milovaného učedníka i Petra v nevíře, která nebude vyřešena do 21. kapitoly.[64]

---

[57] Srov. Tamtéž.

[59] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1234–1235.

[60] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1236.

[61] Srov. Tamtéž.

[62] Srov. Tamtéž.

[63] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1237.

[64] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 542.

Evangelista neuvádí na scénu milovaného učedníka, proto aby došel k tomuto banálnímu závěru.

- *„Ještě totiž nerozuměli Písmu“:* Jak bylo naznačeno výše, objevuje se zde nesoulad s v. 8 *„uviděl a uvěřil“*, proto to některá svědectví čtou tak, že milovaný učedník uvěřil, a on (Petr) namísto oni, nerozuměl Písmu. Někteří vykladači se snaží tento problém obejít tím, že tvrdí, že evangelium nemá za cíl nabídnout, proč učedníci neuvěřili ve zmrtvýchvstání, ale proč běželi ke hrobu, když se dozvěděli o zmizení Ježíšova těla. Pokud platí tato teorie, tak toto vysvětlení bylo vloženo na nevhodné místo. Ono se také mohlo vztahovat na Petra a na Marii Magdalskou.[65] Otázku, co znamená pojem *„Písmo“* řeší Moloney tak, že autor čtvrtého evangelia za něj považuje samotný janovský příběh. Oba učedníci jsou součástí příběhu, proto nemohou *„ještě“* (*οὐδέπω γὰρ)* tento příběh znát.[66]

- *„Oba učedníci se pak vrátili domů“:* V Lk 24,12 se objevuje paralela: *„Petr (...) vrátil se v údivu nad tím, co se stalo“.*[67] Jan nepopisuje žádné vnitřní rozpoložení učedníků. Návrat učedníků domů je okamžik, kdy se milovaný učedník vytrácí z dění, aby se i ostatním učedníkům dostalo možnosti následovat jej na cestě víry.[68] Skutečným smyslem tohoto verše je podle Browna, aby učedníci odešli ze scény, a tak znovu předali hlavní roli Marii Magdalské.[69]

- *„Marie stála venku před hrobem“:* Popis této scény je zvláštní vzhledem ke kontextu. Zdá se z textu, že Marie se vrátila s oběma učedníky a čekala před hrobem, dokud neodešli. Otázkou je proč milovaný učedník nesdělil své prozření a víru? Dále, proč při nahlédnutí do hrobu vidí dva anděly, a ne pohřební roucho?[70] Jak už bylo řečeno v 1. kapitole, podle všeho zde došlo k redakčnímu sloučení dvou původně samostatných epizod.

- *„Venku u hrobu“:* Některé popisy čtou *πρὸς* s dativem, což znamená „blízko u“. Sinajský kodex čte *'εν,* „uvnitř hrobu“, pravděpodobně podle představy, že se jednalo o hrobku s předsíní. Slovo *ἔξω*, („mimo“) se objevuje ve většině svědectví. Může se

---

[65] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1238.

[66] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 542.

[67] Srov BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1239.

[68] MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 542.

[69] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1239.

[70] Srov. Tamtéž.

jednat o upřesnění opisovače, ale i bez tohoto upřesnění stála Marie zcela jistě venku. V synoptické tradici (Mk 16,5; Lk 24,3) vešla dovnitř hrobky.[71]

- *„Dva andělé“:* Marek (16,5) a Lukáš (24,4) hovoří spíše o lidech než o andělech, ale všichni evangelisté mají na mysli nebeské zjevení.[72]

- *„Jeden sedí na straně hlavy a druhý u nohou“:* Jak bylo výše uvedeno v poznámce o hrobech, dá se podle tohoto popisu uvažovat o lavicovém hrobu.

-*Obrátila se a spatřila za sebou Ježíše:* Obrácení se *εἰς τὰ ὀπίσω* zde jednoduše znamená, že andělé stojí před ní, a když se otočí uvidí před sebou další postavu. Sloveso *θεωρεῖν* (pohlédnout) je použito v zaslíbení v Jan 14,19: *„Ještě malou chvíli a svět mě už neuzří, vy však mě uzříte, protože já jsme živ a vy také budete živi“*. Marie však myslela, že je to zahradník a nezdá se, že by tento pohled byl jako zaslíbené zjevení.[73]

- *ale nepoznala ho:* Janovo vyprávění by se mělo dát do souvislosti s dalšími případy v evangeliích, kde nebyl Zmrtvýchvstalý poznám.

- *„ženo (...) proč pláčeš?“:* Podobně jako v Matoušově verzi opakuje Ježíš při zjevení ženám (Mt 28,9–10) andělovo poselství (Mt 28, 5.7)

- *„Koho hledáš?“:* Tato otázka je vzácnou paralelou mezi Janem a synoptiky týkající se dialogu mezi anděly a ženami: *„Hledáte Ježíše“* (Marek/Matouš); *„Proč hledáte živého mezi mrtvými“* (Lukáš)[74]

- *„Marie (...) Rabbuni“:* Podle textových svědectví se čte spíše Mariam místo Maria. Vzhledem k tomu, že Mariam je bližší k masoretské hebrejštině Mirjam, někteří se domnívají, že Jan nechává Ježíše mluvit k Marii hebrejsky, stejně jako ona odpovídá hebrejsky. Celá věc je problematická, protože textové důkazy se liší ve čtení Marie/Mariam na pěti místech, kde se její jméno objevuje v tomto evangeliu.

Dále je otázkou, jestli má jméno Marie původ v hebrejštině. Myrym je sice souhláskový tvar jména sestry Mojžíše. V době Ježíšově se objevuje jméno Mryh v nápisech, takže nelze tvrdit, že Marie je nutně helénská forma. Marie mohla být známá forma pro oslovování žen Mariam. Třetí tvrzení, že Mariam představuje aramejský tvar Maryam a nikoli hebrejský tvar Mirjam, je velmi pochybné. V případě biblických jmen se v palestinské aramejštině často zachovávaly hebrejské formy. Důležité ale je, že

---

[71] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1239–1240.

[72] Srov. Tamtéž.

[73] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1241–1242.

[74] Srov. Tamtéž.

masoretský vokál je pozdní, a je výsledkem disimilace. Tato disimilace ve výslovnosti hebrejštiny nastala až po novozákonní době, takže v Ježíšově době se hebrejské Myrm vyslovovalo Maryam (jak to dokládá například přepis LXX).[75][76]

Rabbuni se objevuje také v Mk 10,51. Někteří považují toto oslovení za „kvazibožský" titul, nebo za Mariino autentické vyznání víry.[77]

- *„Nedotýkej se mě":* Použití imperativu *μή μου ἅπτου,* tedy přestaň se mě dotýkat, pravděpodobně znamená, že se ho dotýkala a měla by přestat; může to ale znamenat i to, že se ho snažila dotknout a on jí to zakázal.[78]

- *„K svému Otci a k vašemu otci, k svému Bohu a k vašemu Bohu":* Téměř se shoduje s Pavlovým popisem: *„Bůh a otec našeho Pána Ježíše Krista"* (Řím 15,6; 2. Kor 1,3 atd). Zároveň Tomáš ve v. 28 nazve Ježíše Bohem. Ježíš u Jana ukazuje na Boha jako na svého otce, možná se zde objevují ozvěny různých christologií.

- *„Viděla jsem Pána a toto mi řekl":* (*„toto, že jí řekl"*) Verš 18 v řeckém textu je kombinací přímé a nepřímé řeči. Někteří hledají literární vysvětlení, totiž, že Jan se snaží spojit konec christofanie s původním koncem scény s anděli u hrobu. Brown také zmiňuje Loisyho názor, že v. 18 je verzí zjevení andělů z Mt 27,8.[79]

- *„Šla k učedníkům":* I Markův dodatek (16,10) ukazuje Magdalenu, jak jde k učedníkům, ale pro slovo „jít" používá *πορευθεῖσα*, na rozdíl od Janova *ἔρχεται*.

- *„Oznámila": ἀγγέλλειν;* odvozené užití *'απαγγελλειν*, je použito v Mt 28,8.10 a Lk 24,9 k označení zprávy, kterou ženy přinesly učedníkům po návštěvě prázdného hrobu.[80]

---

[75] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1243–1244.

[76] Více k tématu: LUZZARAGA, Jesús. *El nombre de la Madre de Jesús (Jn 2, 1; 19, 25)*, in: Signum et Testimonium, Pamplona 2003, s. 133-150.

[77] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 547.

[78] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1245.

[79] Srov. BROWN, Raymond. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1248–1249.

[80] Srov. Tamtéž.

3. Exegeze vybraných odstavců

3.1. Jan 20,1–3

Autor čtvrtého evangelia popisuje u hrobu dvě scény; Ježíšův pohřeb (Jan 19,41), a scénu, které se věnuje tato práce. Jsou odděleny časovým údajem. Ježíšův pohřeb se koná v den jeho smrti, a znovu se vyprávění vrací ke hrobu *„prvního dne v týdnu“*. Marie Magdalena je čtenáři známa už ze scény pod křížem (Jan 19,25). Evangelista Jan nepíše, proč šla ke hrobu, znovu ji zmiňuje až ve v. 11. jako plačící. Také nemluví o dalších ženách jako synoptikové, jak již bylo zmíněno výše. Tato redukce mohla být projevem zvláštní pozornosti, kterou evangelista věnuje v popisech setkání se skutečností Ježíšova zmrtvýchvstání jednotlivcům: milovaný učedník (Jan 20,8), Marie Magdalena (Jan 20,16.18) a apoštol Tomáš (Jan 20,28).[81]

Všechna evangelia se shodují, že návštěva žen u hrobu se udála brzy ráno. Jan to ještě zdůrazňuje slovy *„ještě za tmy“*, což u něj připomíná další symbolické zmínky o tmě[82], jako například vidění Ježíše kráčejícího po vodě. Temnota evokuje atmosféru strachu, která zachvacuje učedníky, když se ocitají v Ježíšově nepřítomnosti na jezeře (Jan 6,17); metafora tmy ve čtvrtém evangeliu také někdy odkazuje na hrozbu smrti, která visí nad těmi, kdo nenásledují „světlo života“, Ježíše (Jan 8,12; 12,35; srov Jan 1,5)[83].

Janovo vyprávění odvíjející se od nálezu prázdného hrobu *„ještě za tmy“* jako by následovalo postupné rozsvěcování až k setkání se Zmrtvýchvstalým. Přestože se zde hovoří o tmě, vzápětí se uvádí, že Marie *„uviděla odvalený kámen“*.[84] O účelu jejího příchodu ke hrobu se autor čtvrtého evangelia nezmiňuje, ale zajímá ho právě tento její objev. O uzavření hrobu kamenem se v Janově podání Ježíšova pohřbu nehovoří. Naopak určitý význam má detail uzavření Lazarova hrobu kamenem, který je odstraněn na Ježíšův příkaz (Jan 11,38b.39.41). Toto srovnání obou situací slouží ke zdůraznění novosti Ježíšova vzkříšení: kámen byl odstraněn, jeho hrob je otevřený. Od této chvíle začíná

[81] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 759–760.

[82] Srov. Tamtéž.

[83] Srov. FABRIS, Rinaldo. Giovanni. *Traduzione e commento*. s. 1021.

[84] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 760–761.

hledaní Ježíšova těla Marií a učedníky. Marie Magdalena ani nenahlédne do hrobu, ale spěchá varovat učedníky.[85]

Mariin běh připomíná útěk žen od hrobu o kterém se zmiňuje Mk 16,8 – rychlý pohyb naznačuje emoce a vzrušení. Učedníci v tom Marii vzápětí napodobují (v. 4). Marie jim oznamuje svoji domněnku o zmizení těla, které se s jistotou bude držet i dále. Toto svoje vysvětlení si zřejmě musela domyslet ze skutečnosti, že je hrob otevřený.[86]

Ve starověku bylo znesvěcování hrobů, nebo jejich vykrádání častým jevem. Předpokladem bylo, zvláště v případě hrobů významných nebo bohatých lidí, že obsahují cenné předměty pohřbené spolu s mrtvými. V římském období byl vydán zákon, který měl zabránit porušování hrobek a vynášení ostatků z hrobů za účelem pohřební jiných těl místo nich. V židovském prostředí z období Druhého chrámu se používala různá opatření zabraňující vniknutí do hrobky. Kromě zabezpečení dřevěných rakví provazy, se používali preventivní hebrejské, aramejské nebo řecké nápisy, které obsahovaly kletby a hrozby, a v některých případech nápisy dosvědčovaly, že se v hrobce nenachází nic cenného. Kletba nebo hrozba měla narušitele hrobu odradit. Následek narušení hrobky se často zobrazuje jako strašná smrt, tělesné utrpení, posmrtný trest a někdy i finanční pokuta. Tyto nápisy jsou běžné u pohanů, židů i křesťanů na celém starověkém Blízkém východě.[87] Nápisy byly napsané nebo namalované nade dveřmi, na pečetním kameni, na kamenné desce nebo na kamenném víku rakve. Některé jsou vytesány na kostnicích nebo na stěnách katakomb.[88] Příkladem může být hebrejský nápis nade dveřmi skalní stěny ze Silwánu v Jeruzalémě, datovaný do 8–7 století př. n. l., který je formulován jako prokletí: *„To je hrob, který je nad domem. Není tu žádné stříbro ani zlato, jen jeho kosti a s ním kosti jeho otrokyně. Ať je proklet ten, kdo tento hrob otevře.“*[89] Jiným příkladem je aramejský epitaf na kamenné desce z Kidronského údolí: „*Otcové naši, není dovoleno (navždy) otevřít“ nebo „Nikdy se neotevře*.“[90] Zde je třeba dodat, že prázdný hrob sám

[85] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1022–1023.

[86] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana.* s. 761.

[87] Srov. HACHLILI, Rachel. *Jewish Funerary Customs, Practices and Rites in the Second Temple Period.* 1. vydání. Boston: Brill, 2005. s. 489–-490.

[88] Srov. HACHLILI, Rachel. *Jewish Funerary Customs, Practices and Rites in the Second Temple Period.* s. 497.

[89] Srov. Tamtéž.

[90] Srov. HACHLILI, Rachel. *Jewish Funerary Customs, Practices and Rites in the Second Temple Period.* s. 498.

o sobě nemůže, nebo nemusí, být důkazem zmrtvýchvstání. Jestli byl hrob prázdný, dalo by se to vysvětlit i jiným způsobem, což nakonec Marie Magdalena dělá. Na druhou stranu se objevuje otázka, zda může být Zmrtvýchvstání slučitelné se skutečností, že tělo zůstalo v hrobě? Mohl vůbec Ježíš vstát z mrtvých, když leží v hrobě? Pokud není pro zmrtvýchvstání osud tělesných pozůstatků podstatný, stírá se i obsah zmrtvýchvstání. V Jeruzalémě Ježíšovy doby by se asi těžko dala zvěstovat skutečnost zmrtvýchvstání, pokud by tělo leželo stále v hrobě. Prázdný hrob tedy sám o sobě událost zmrtvýchvstání nedokazuje, což může být i jistá obhajoba Marie, ale je nutnou podmínkou víry v tuto skutečnost víry, která se vztahuje na tělo a díky němu na osobu v její celistvosti.[91]

Marie ale nemluví o zmizelém těle, ale mluví o *„Pánu“*, má pravděpodobně, na základě dvojznačnosti termínu „Pán“, podtrhnout ironické vyznění její zprávy. Nevědomky totiž používá titul, který v raněkřesťanské christologii souvisel se vzkříšením (srov. Flp 2,11).[92]

Dva učedníci, ke kterým se Marie obrací jsou stejní, kteří se objevují ve vyprávění o umučení. Šimon Petr je zmíněn ve scéně Ježíšova zatčení a v následujících scénách: vstup do paláce velekněze a trojí zapření (Jan 18,10.15–18.25–27). Vedle Petra je zmíněn *ten druhý učedník, jehož Ježíš miloval*.[93]

3.2. Jan 20,4–10

Mariina zpráva otvírá novou scénu, jejímiž protagonisty jsou právě dva učedníci běžící ke hrobu. Běh je zde prezentován jako závod, který může být znázorněním postupného pronikání do tajemství vzkříšení, a možná i soupeření mezi Petrem a *„druhým učedníkem“*. Dvakrát zde zvítězí právě onen *druhý učedník:* nejdříve fyzicky – je první u hrobu (v. 4), pak i duchovně – *„uviděl a uvěřil“* (v. 8b), což je zřejmě vrcholná výpověď tohoto oddílu.[94]

Následuje popis toho, co vlastně učedníci uviděli, nejdříve položená plátna, což se shoduje s výpovědí v Lk 24,12. Naproti tomu ale autor čtvrtého evangelia doplňuje detail,

---

[91] Srov. Srov. RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský, 2. díl: Od vjezdu do Jeruzaléma do zmrtvýchvstání.* 1. vydání. Brno: Barrister & Principal. 2011. s. 164–165.

[92] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 761–762.

[93] Srov, FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1023–1024.

[94] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 763.

kterého si nejdříve všimne Petr a poté i *„druhý učedník“* – totiž roušku, která byla na Ježíšově hlavě (*σουδάριον*. je také zmíněná při vzkříšení Lazara v Jan 11,44), o které není žádná zmínka v popisu pohřbu. Jan důkladně vysvětluje, že je složena jinde. Takto spořádaně složený pohřební obal Ježíšova těla pravděpodobně ukazuje, že Mariino vysvětlení o přenesení těla není to pravdivé vysvětlení. Ukazuje také na rozdíl oproti Lazarovu vzkříšení, který vyšel ze hrobu na Ježíšovo zavolání zavinutý ještě do pláten.[95]

V tomto okamžiku dochází k vyvrcholení celé scény, kdy vstupuje do hrobu *„druhý učedník“*. Evangelista popisuje jeho osvícení pouhými dvěma slovy: *„uviděl a uvěřil“*. To, co druhý učedník uviděl uvnitř je totéž, co viděl Petr. Není to pro něj jen důkazem o tom, že hrob je nedotčený a Ježíšovo tělo odneseno nebo ukradeno, jak o tom uvažovala Marie Magdalena. Je to pro něho „znamení“. Jeho vidění vede k uvěření.[96]

Fabris ve svém komentáři říká, že pro pochopení vztahu mezi „viděním“ „uvěřením“, který dominuje nejen zprávě o Ježíšově zmrtvýchvstání ale celému Janovu evangeliu, je potřeba provést srovnání s posledním „znamením“, které Ježíš vykonal: vzkříšení Lazara. Toto znamení vyvolává u Židů příklon k víře (Jan 11,45.47–48a). Nyní Ježíš oznámil význam tohoto znamení jako zjevení Boží slávy a oslavení Božího Syna. Nutnou podmínkou pro spatření Boží slávy je „věřit“ (Jan 11,4.40). Lazarův hrob je otevřen a Lazar z něj vychází po čtyřech dnech, jak již bylo řečeno, obvázaný obvazy a s omotanou hlavou. Ježíšovo slovo ho vysvobozuje z pout smrti (Jan 11,44) – to je znamením Boží slávy. V Ježíšově případě zůstala „znamení“ Ježíšova pohřbení neporušená. *„Druhý učedník“*, který toto znamení uviděl okamžitě uvěřil.[97] Vírou je zde míněna víra v Ježíšovo vzkříšení.[98] Výrok *„uviděl a uvěřil“* se podobá tomu, co řekne Vzkříšený Tomášovi (Jan 20,29), situace se však liší v tom, že zde k vidění není Ježíš sám, nýbrž právě jen to, co zůstalo. Nicméně schéma *„uviděl-uvěřil“* vystihuje janovský koncept víry: víra je správná interpretace „znamení“, toho, co je vidět a může mít i velmi banální podobu.[99]

O Petrově víře se zde neříká nic. Janovo vyprávění zřejmě tiše zůstává při vyústění Lukášovy zprávy: že Petrova návštěva u prázdného hrobu skončila údivem.[100] Je zde ale

---

[95] Srov. Tamtéž.

[96] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1025.

[97] Srov. Tamtéž.

[98] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 763–764.

[99] ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 763–764.

[100] Tamtéž.

v poznámce na konci tohoto oddílu zmínka o tom, že ještě nepochopili Písmo. Jedná se pravděpodobně o poznámku určenou pro čtenáře. Autor čtvrtého evangelia se snaží vysvětlit cestu víry učedníků, kteří se běželi podívat na Ježíšův hrob poté, co jim Marie Magdalena oznámila, že Pánovo tělo bylo odneseno. Pokud by učedníci znali a pochopili Písmo, které oznamovalo Ježíšovo zmrtvýchvstání, nebylo by třeba, aby běželi vidět a zkontrolovat Ježíšův hrob. Jiní vidí v této poznámce jiný účel: zdůraznění víry *druhého učedníka.* Ten dospívá k víře, když ještě nechápe Písmo, které ohlašuje Boží plán týkající se Ježíšova vzkříšení z mrtvých. Existují tedy dva způsoby, jak dospět k víře ve vzkříšeného Krista: jeden je založen na vidění znamení a druhý, který vychází ze svědectví Písma.[101] Posledním veršem tohoto oddílu, kdy učedníci odcházejí na vlastní pěst od hrobu se chce říct, že se oba učedníci vrací domů nebo k sobě. Nelze tento verš spojovat s Ježíšovou zmínkou o „rozptýlení“ společenství učedníků Jan 16,32)[102] Tento údaj, zřejmě vychází také z formulace Lk 24,12.[103]

3.3. Jan 20,11–13

Po odchodu učedníků se znovu vyprávění vrací k Marii Magdaleně. Ta se najednou nachází u hrobu, ačkoli není řeč o tom, kdy se tam znovu dostala, jestli přišla s učedníky, nebo chvíli po nich, protože oni běželi. V kontrastu k učedníkům, kteří vešli do hrobu, zůstává stát venku. Je zde také zdůrazněn její pláč (zmíněn čtyřikrát ve vv. 11, 13, 15). Marie stále považuje Ježíše za mrtvého a stále se drží svého počátečního vysvětlení prázdného hrobu. Nakonec se sama jako milovaný učedník *„nakloní do hrobu“*, ale namísto toho, co po Ježíšovi zbylo (pohřební šaty), *„spatřila dva anděly“*. Evangelista detailně popisuje jejich umístění – *„jednoho u hlavy a jednoho u nohou“* – zdůrazňuje, že jsou na místě, kde leželo Ježíšovo tělo a po něm zanechaná plátna. To všechno nahrazují v tuto chvíli tito poslové. Nevyslovují však žádné poselství, pouze umožní Marii znovu vyjádřit svůj názor na důvod prázdného hrobu.[104] Význam setkání s anděly je tak ve srovnání se synoptickým podáním scénu u hrobu zcela upozaděn.[105]

---

[101] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1027.

[102] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1028.

[103] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 764.

[104] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 765.

[105] Tamtéž.

3.4. Jan 20,14–16

Marie nepokračuje v dalším hovoru s anděly, ale přeruší ho tím, že se obrátí dozadu. Autor nevysvětluje, co ji k tomu vedlo, možná vycítila, že za ní někdo stojí. Tím se pozornost vyprávění odvrátí od prázdného hrobu. Uvidí Ježíše, ale *„nepoznala, že je to on“*. Tímto je uveden problém celého oddílu: jak poznat Ježíše.[106]

Motiv o poznání, respektive nepoznání Vzkříšeného se objevuje ve více evangelijních příbězích o setkání se zmrtvýchvstalým Ježíšem. Podobným způsobem jako zde v případě Marie je prezentován v Lukášově vyprávění o tzv. emauzských učednících (Lk 24,13–32). V Janově evangeliu se objevuje ve všech vyprávěních o povelikonočních setkáních s Ježíšem. V případě obou setkání Ježíše s učedníky v zamčené místnosti jim prokazuje svoji totožnost svými ranami po ukřižování (Jan 20,20.27). V příběhu o zázračném rybolovu se ukáže také jako neznámá postava na břehu. Pozná ho nejdříve milovaný učedník po velkém úlovku, který udělali na jeho pokyn. Ostatní ho poznají až u jeho stolu (Jan 21,7.12–13). Tyto příběhy ukazují na to, že vzkříšení znamená jisté odcizení, vzdálení Ježíše od „smrtelníků“, což autor čtvrtého evangelia zřejmě považuje za důležité. Ježíšova přítomnost je odlišná od přítomnosti před jeho smrtí.[107] Poznání a nepoznání odpovídá také způsob Ježíšova zjevení. Ježíš je tělesný, ale nevrátil se do existence, ke které patří zákonitosti smrti, ale žije nově ve společenství s Bohem, nepodléhající smrti. Důležitý je také fakt, že setkání se zmrtvýchvstalým Ježíšem nejsou nějakými vnitřními záležitostmi nebo mystickou zkušeností, ale jsou to opravdová setkání s živým člověkem, který je novým způsobem živý a tělesný.[108] Tato odlišná přítomnost je v Janově evangeliu zdůrazněna slovy o „chození“ ve světle a ve tmě. Ježíš je tím světlem, které pomáhá orientovat se v jeho příběhu (*„kdo mě následuje nebude chodit ve tmě“*: Jan 12,35; 8,12). Vyvýšením však končí tato bezprostřední ale místně a časově omezená přítomnost. Neznamená to ale jeho zmizení. Avšak stále se stává důležitá otázka, jak jej poznat. Pokud za jeho života a veřejného působení bylo nesnadné poznat v něm Božího Syna, tak nyní je zde otázka, podle čeho poznat jeho totožnost s Ježíšem z Nazareta. V Janově případě odpovídá na tuto otázku postupně odpovídají všechna

[106] Srov. Tamtéž.

[107] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 765-766.

[108] Srov. RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský*, 2. díl. s. 172-173.

vyprávění o tom, jak se Ježíš ukazoval učedníkům, ze kterých je prvním příběhem setkání s Marií Magdalskou.[109]

Ježíš Marii oslovuje stejnými slovy jako andělé: *„ženo proč pláčeš?“*. Doplňuje ji ale ještě otázkou, *„koho hledáš?“*. Připomíná to slovo anděla/andělů ženám u hrobu u synoptiků. V Janovském kontextu je tato otázka jako by ozvěnou otázky, kterou Ježíš položil na začátku (Jan 1,38: *„co chcete?“*), a před svým zatčením vojákům (Jan 18,4.7.8; srov. též 6,26). Podobně předjímal učedníkům i protivníkům svůj „odchod“, po němž nebude k nalezení (Jan 7,36; 8,21; 13,33). Bylo by možné to chápat jako předjímání Ježíšovy smrti, ale ukazuje se, že to zásadněji platí o jeho vzkříšení. Protože i po smrti se dá člověk (resp. jeho tělo) nalézt v hrobě. To je myšlenka, kterou zde podle všeho sleduje Marie.[110]

Marie tedy Ježíše nepoznává. Svatý Pavel v 1Kor 15,42 jasně hovoří o vzkříšení těla, které bylo mrtvé a které bylo pohřbeno, přesto mluví o tom, že bylo proměněno; již není fyzické ale duchovní.[111]

Oslovení *„ženo“* může být narážkou na motiv z knihy Genesis 2–3, ale také v rámci čtvrtého evangelia může být také narážkou na obraz ženy, jejíž zármutek se změní v radost, který použil Ježíš v řeči na rozloučenou jako předjímku velikonočních událostí (Jan 16,20–22). Marie považuje Ježíše za zahradníka. Toto nedorozumění může ukazovat na dvojí: Vzkříšený zřejmě vypadal „obyčejně“, důvodem nepoznání tedy nemusí být jeho „nadzemský“ zjev.[112] Chybné označení Ježíše za zahradníka může představovat nedorozumění, které autor čtvrtého evangelia schválně uvedl, aby ukázal, že pouhé vidění vzkříšeného Ježíše nemusí nutně vést k pochopení a k víře.[113] Tento omyl ale také připomíná, že dějištěm scény setkání se Vzkříšeným je zahrada.[114]

Pravděpodobně se jedná o volný odkaz na rajskou zahradu (Gn 2,8). Podobně na odkazují na vyprávění o stvoření i další místa janovského vyprávění o setkáních se Vzkříšeným: jedná se například o dar Ducha jako dechnutí (Jan 20,22, srov Gn 2,7), nebo Petrova reakce na poznání Ježíše na břehu moře v Jan 21,7 (srov. Gn 3,8–11). Další narážkou na příběh o stvoření je našem případě i oslovení *„ženo“*. V tomto případě by

[109] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 766.

[110] Srov. Tamtéž.

[111] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1268.

[112] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 767.

[113] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. S. 1268.

[114] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 767.

Mariino nedorozumění mohlo mít i symbolický význam: strážce zahrady – Zmrtvýchvstalý obnovuje situaci v ráji. Jiné vysvětlení motivu zahrady ukazují královské konotace. Ukazují zahradu jako místo, kam se pohřbívají králové (*„I ulehl Menaše ke svým otcům a byl pohřben v zahradě svého domu, v zahradě Uzově.“* 2 Král 21,18).[115]

Když Ježíš Marii osloví podruhé, tentokrát vysloví její jméno – dochází ke zvratu, Marie Ježíše pozná. Aramejské oslovení *Rabbuni*, kterým Marie vyjadřuje svoje poznání má naznačit, že ho oslovuje tak, jak byla zvyklá dříve (srov. Jan 1,38). Scéna podrobně popisuje, že se Marie podruhé obrátila. Je otázkou, kam se obrací, když se předtím obrátila směrem k neznámému. Možná tento výraz sleduje vnitřní cestu její pozornosti. K poznání Vzkříšeného vede dvojí obrat, nejdříve od prázdného hrobu a andělů ke Vzkříšenému, ale potom ještě jednou k němu. K poznání ji nevedlo to, co viděla, ale jeho hlas, tedy co slyšela – oslovení jejím jménem. Může to být odkaz na obraz dobrého pastýře: *„…volá své ovce jménem…“* (Jan 10,3), zná a volá Marii jménem, a *„…jdou za ním, protože znají jeho hlas“*; *„…znám své ovce a ony znají mne…“*; *„Moje ovce slyší můj hlas, já je znám a ony jsou za mnou“* (Jan 10,4.14.27), a ona poznává jeho hlas. Mariino zvolání vyjadřuje pouze poznání Ježíšovy totožnosti.[116]

V pozadí této scény Mariina hledání Ježíše i jeho nalezení je odkaz na obraz nevěsty z Písně písní, která hledá svého ženicha a jakmile ho nalézá, nechce ho nechat odejít.[117]

Otázka vztahu Janovy 20. kapitoly ke starozákonní knize je hodně frekventovaná. Lze vidět odkazy jako je prostředí zahrady, triáda nepřítomnost – hledání – setkání, a některé detaily (andělé, hlas zmrtvýchvstalého/milého nebo Mariina snaha dotknout se/ uchopit Ježíše). U Jana se hrob nachází v zahradě a Marie si plete Ježíše se správcem zahrady. V Písni písní je to místo, kde se setkávají ženich s nevěstou. Je to nevěsta, která zve milovaného do zahrady (srov. Pís, 4,16). Přichází tam a oznamuje své milé: *„Do zahrady své jsem přišel, sestro má, nevěsto, sbíral jsem svou myrhu a svůj balzám, z plástve jsem jedl svůj med, pil víno své a mléko. Jezte, přátelé, a pijte, opájejte se laskáním“* (Pís 5,1). Tato metafora o nasycení lahodným pokrmem má erotické odkazy, zmínky o zahradě jsou čteny jako narážky na tělo nevěsty. Evangelista má pravděpodobně zájem o to, aby zdůraznil souvislosti, které otevírají vyprávění výkladu coby snoubenecké metafory. Toto je prohloubeno společným odkazem na téma hledání ženicha nevěstou. V Janově

[115] Srov. Tamtéž.

[116] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 767-768.

[117] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1030.

evangeliu se toto objevuje již v prologu, a vztahuje ho k následování prvních dvou učedníků. Ve 20. kapitole je toto téma hledání rozvedeno v usilovném hledání Ježíšova těla Marií Magdalenou. Už v Jan 20,13 se objevuje odkaz v osobách andělů na Pís 3,1–4: *Našli mě strážci obcházející město: „Toho, kterého tolik miluji, jste tu neviděli?“* V Pís 5,6–8 se vrací téma hledání ženicha: *„Hledala jsem ho, a nenalezla, volala jsem ho a neodpověděl mi,“.* Odkaz na Pís 3,1–4 strukturuje přechod od hledání k setkání a ve 4. verši se dokonce přibližuje k pokusu Marie dotknout se Ježíše. Podstata hledání v Písni písní je vyřešena ve chvíli, kdy nevěsta svého milého najde a obejme ho. Jan tento detail nepoužívá, ale navrhuje stejnou časovou posloupnost mezi setkáním se „strážci“ a setkáním se Zmrtvýchvstalým. Důležitým bodem podobnosti těchto dvou úryvků je Ježíšovo oslovení Marie, které jak víme pro ni má rozhodující funkci v procesu jeho poznání. Jméno a hlas jsou k rozpoznání Ježíše zásadní. Tento motiv se objevuje v Pís 2,8: *„Hlas mého milého! Hle, právě přichází, hory přeskakuje, přenáší se přes pahorky.“* Nakonec se tento odkaz spojuje s odkaze na hlas nevěsty a zahradu v Pís 8,13: *„Ty, která prodléváš v zahradách, kde druhové sledují hlas tvůj, ozvi se mi!“*

Píseň písní vypráví v opojení smyslů o milostném setkání dvou „milenců“. Jan používá tyto prvky svatební básně v kratší epizodě, aby ukázal, že znamením vzkříšení není primárně prázdný hrob nebo andělské zvěstování, ale setkání s Ježíšem ve „svatební“ zahradě – jeho hlas zavolal ženu, která hledá mrtvé tělo, aby místo něj našla Zmrtvýchvstalého.[118]

3.5. Jan 20,17–18

Marie Ježíše poznává, ale následně se ukazuje, že si význam Ježíšova vzkříšení vyložila mylně, a až sám Ježíš jí ho naznačí úkolem, jímž ji pověřil. Ježíš reaguje na Mariino zvolání zvláštním příkazem *„nedotýkej se mě“* se zdůvodněním *„dosud jsem nevstoupil k otci“.* Brown ve svém komentáři zmiňuje některé vysvětlení tohoto Ježíšova zákazu: většinou se jedná o kontrast mezi touto situací a nabídkou, kterou Ježíš učinil Tomášovi na konci této kapitoly. Problém je v použití slovesa, protože sloveso dotýkat se, kterým se Ježíš obrací na Marii, se totiž v případě Tomáše nevyskytuje. Brown zmiňuje, ale nepřijímá Bultmannovo tvrzení, že se jedná o nepřímý způsob, jak říct, že

[118] Srov. PANZARELLA, Salvatore. *Il maestro sposo, La cristologia delle donne nel vangelo di Giovanni.* 1. vydání. Assisi: Cittadella Editrice, 2020. s. 181–185.

zjevení vzkříšeného Ježíše nejsou hmatatelná, čímž by Jan popřel dojem z pasáží Lk 24,38–43 a Mt 28,9 a nakonec i scénu s Tomášem v Jan 20,27, které naznačují, že vzkříšeného Ježíše bylo možné uchopit a ohmatat.[119] Tento Ježíšův zákaz se nedá tedy chápat v protikladu s Ježíšovou nabídkou Tomášovi, aby vložil prst a ruku do jeho ran. (Jan 20,27). Pravděpodobně nejde o to, zda a kdy je možné se dotýkat Ježíšova oslaveného těla, nebo o to, zda vzkříšený Ježíš takové tělo má, protože v obou případech to vyprávění předpokládá. Zákaz je asi ve vztahu k následujícímu vysvětlení, ale i Mariinu oslovení. Vzkříšený Marii dává najevo, že toto setkání není ještě koncem jeho cesty. Cílem není návrat na zem ale naopak návrat k Otci. Zákazem doteku Marii ukazuje, že vzkříšení není návrat ke „starým dobrým časům" jak tomu zřejmě rozuměla, když ho oslovila, jak byla zvyklá, a chtěla svoji radost ze setkání vyjádřit tělesným objetím.[120] Je zde použit imperativ *μή μου ἅπτου*, doslova přestaň se mě dotýkat, který pravděpodobně znamená, že se ho už dotýká ale měla by přestat. Může to ale také znamenat, že se snažila Ježíše dotýkat, ale on jí to zakázal. Ježíš jí říká, aby se ho už nedržela. Tento význam by mohlo mít i sloveso *ἅρτασθαι* (srov. Lk 7,14). Aorist tohoto slovesa znamená dotýkat se, zatímco přítomný čas znamená držet, uchopit nebo přilnout. V LXX *ἅπτασθαι* překládá hebrejské slovo diibaq (diibeq), které znamená držet se. V paralelní scéně v Mt 28,9 se ženy chytají (*ἐκράτησαν*) Ježíšových nohou. Někdy je *ἅρτασθαι* ekvivalentem slovesa *κρατειν* (srov. Mt 8,15 a Mk 1,31). Jak již víme, někteří dávají tuto scénu do kontrastu s Ježíšovou nabídkou apoštolu Tomášovi, aby vložil prsty do rány (Jan 20,27). S tímto související vysvětlení je velmi banální: Ježíš nechce, aby se Marie dotýkala jeho ran, protože stále bolí. Jiné vysvětlení souvisí s Mariinou rituální čistotou, která by se znečistila dotykem mrtvého těla. Další vykladači myslí, že Ježíš chce Marii požádat, aby projevila více úcty k jeho oslavenému tělu. Na námitku, proč se tato úcta netýkala Tomáše odpovídají, že muž, zvláště jeden z Dvanácti, by mohl udělat, to, co nebylo nedůstojné ženě.[121] Lze to také chápat v kontextu Ježíšova příslibu při poslední večeři: *„Nezanechám vás osiřelé, přijdu k vám. Ještě malou chvíli a svět mě už neuzří, vy však mě uzříte…"* (Jan 14,18–19). Když ho Marie uvidí, myslí, že se vrátil, jak slíbil a nyní že zůstane s ní a s ostatními a obnoví staré vztahy. Ale jako jí dává najevo, že cílem je Bůh,

[119] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1271.

[120] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 768–769.

[121] Srov BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1245–1246.

a ne minulý stav, tak jí dává najevo, že jeho trvalá přítomnost se neprojevuje jako zjevení, ale projevuje se darem Ducha, který může přijít až po jeho nanebevstoupení k Otci.[122]

Jak již bylo řečeno cílem Ježíšova příběhu je vystoupení k Otci, věnujme se tedy tomuto vystoupení.

Základním konceptem Nového zákona je, že vzkříšený Ježíš není navrácen do normálního života, který měl předtím. Čas a místo, které charakterizují pozemskou existenci pro něj v eschatologickém stavu už neplatí – proto si nelze představovat, že čtyřicet dní pobývá na nějakém pozemském místě, během nichž se zjevuje, než odejde do nebe. „Vzestup" je pouhým použitím prostorového jazyka k popisu vyvýšení a oslavení. Mnohá novozákonní tvrzení vyjadřují totožnost mezi vzkříšením a nanebevstoupením (oslavením): *„Bůh vzkřísil Ježíše (...) Byl tedy vyvýšen po Boží pravici"* (Sk 2,32–33); v listě Řím 8,34 slyšíme o Kristu Ježíši: *„...který byl vzkříšen, je na pravici Boží..."* aj. Toto novozákonní pojetí, podle něhož vzkříšení z mrtvých znamená nanebevstoupení do Boží přítomnosti a povýšení po jeho pravici, umožňuje pochopit Ježíšova slova v Jan 20,17. Ježíš v Janově evangeliu vstoupil do procesu vyvýšení a oslavení skrze ukřižování. Ježíš je vyzdvižen na kříži; je vzkříšen z mrtvých; a vystupuje k Otci – to vše jako součást vzkříšení – akce jedné „hodiny". Jak již bylo řečeno, Mariina reakce při poznání Ježíše prozrazuje její omyl, že Ježíš vyšel z hrobu proto, aby pokračoval. ve svých vztazích se svými následovníky. On ale odpovídá vysvětlením, že vzkříšení je součástí nanebevstoupení, jeho trvalou přítomnost v Duchu Svatém lze mít pouze když vystoupí k Otci. Proto v další scéně dává učedníkům oslavený Ježíš Ducha (Jan 20,22) – předání Ducha předpokládá oslavení podle 7,39. Pokud by tato interpretace byla brána doslova, znamenalo by to, že zjevení Ježíše Marii Magdaleně se odehrálo před nanebevstoupením, zatímco ostatní po něm. To by znamenalo, že neviděla oslaveného Pána. To by znamenalo, že zažila zjevení nižšího řádu.[123] Evangelista ale přizpůsobuje teologii vzkříšení/nanebevstoupení, která nemá časové a prostorové rozměry do vyprávění v časových scénách. Ježíš nevysvětluje Marii časový rozdíl, ale je kladen důraz na ztotožnění vzkříšení a nanebevstoupení. Existuje jen jeden zmrtvýchvstalý Ježíš, a ve všech zjeveních je už ve slávě. Marie Magdalena oznamuje ne nanebevstoupení, ale *„viděla jsem Pána"* (Jan 20,18), stejná slova používají později apoštolové (Jan 20,25). Proto slova *„Vystupuji k svému Otci"* nepředstavuje časový údaj a nevypovídají nic

[122] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1271–1272.

[123] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1273–1275.

o stavu zmrtvýchvstalého Ježíše před těmito slovy. Jde o teologické prohlášení, které kontrastuje s přechodnou povahou Ježíšovy přítomnosti v jeho zjeveních po vzkříšení a trvalou přítomností povahou jeho přítomnosti v Duchu.[124]

Ježíš zde mluví o Bohu jako otci. V markově evangeliu se výraz „můj Otec“ neobjevuje vůbec a v Lukášově vyprávění jenom čtyřikrát. Toto označení je naopak časté u Matouše, ale ani jediný výskyt u Matouše nemá paralelu u synoptiků (srov. Mt 12,50; Mk 3,35 a Lk 8,21; Mt 26,29 s Mk 14,25). Matouš v těchto případech vložil titul „Otec“ do částí, kde původně tento titul nebyl. Když Ježíš u Matouše mluví o „svém Otci“, mluví také často k učedníkům o „vašem Otci“. Židé v některých případech řecké modlitby oslovovali Boha „Otče“ nebo „můj Otče“ (srov. Mdr 14,3; Sir 23,1). V případě Janova evangelia, kde je vztah Ježíše k Bohu jako Syna odlišen od vztahu křesťanů jakožto dětí, není řeč o Bohu jako Otci zcela výlučná. V Jan 20,17 jak víme říká Ježíš *„vystupuji k svému Otci a vašemu otci“.* Díky analogii podobného obratu v Rt 1,16 (*„Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh mým Bohem“*), můžeme pochopit, že Ježíš tímto výrokem myslí: k mému Otci, který se stává vaším Otcem. Ježíš pravděpodobně nerozlišuje mezi vlastním vztahem k Otci a vztahem svých učedníků k Otci, tedy mezi svým přirozeným synovstvím a jejich postavením synů nebo dětí, který získali křtem. Tato perikopa se má vykládat v kontextu teologie čtvrtého evangelia: tedy, že nanebevstoupení, o kterém mluví v Jan 20,17 povede k daru Ducha (srov. Jan 20,22; Jan 7,38–39), který je učiní Božími dětmi (srov. Jan 1,12). Ježíšův Otec se tak stane Otcem učedníků a oni se tak stanou Ježíšovými bratry. To také koresponduje s tím, že Marie má Ježíšovo poselství předat jeho bratřím (Jan 20,17). Bůh se prostřednictvím daru Ducha stává Otcem těch, kdo uvěří v Ježíše.[125]

Na zákaz navazuje poslání, ve kterém Ježíš Marii ukládá, aby zprostředkovala zprávu o jeho výstupu k Otci. Marie se stává podle autora čtvrtého evangelia stává první svědkyní vzkříšeného Ježíše. Ten ale nemluví o učednících ale o svých bratřích, a tento svůj vztah k nim vyjadřuje prohlášením o *„Otci mém a Otci vašem – Bohu mém a Bohu vašem“.* Plní se tak oznámení z prologu: *„Těm pak, kteří ho přijali a věří v jeho jméno, dal stát se Božími dětmi“.* (Jan 1,12), uděluje učedníkům právo stát se Božími dětmi.[126]

---

[124] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. s. 1275.

[125] Srov. BROWN, Raymond E. *Ježíš v pohledu Nového zákona, úvod do nového zákona*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., 1998. s. 109–111; 203–204.

[126] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 769.

Dva Ježíšovy imperativy Marii a dvojí odkaz na jeho vystoupení k Otci vyjadřují dialektický rozměr janovské velikonoční zkušenosti: je to jednak Ježíšův odchod – odloučení a nová přítomnost – setkání s učedníky. V této perspektivě Mariina pašijová zkušenost představuje vzorovou cestu učedníka při setkání s Pánem.[127]

Marie Magdalena oznamuje učedníkům – bratrům Ježíše *„Viděla jsem Pána“.* Tato formule je posledním bodem Mariiny cesty víry. Začíná u otevřeného hrobu, následně jde učedníkům oznámit, že vzali Pána z hrobu (Jan 20,1–2), u prázdného hrobu pláče a hledá ho (Jan 20–15). Nakonec se jí Ježíš představuje jako Syn, který vystupuje k Otci, aby bratry uvedl do plného společenství s Bohem (Jan 20,17). V tuto chvíli může hlásat velikonoční evangelium tak, jak jí bylo zjeveno v při setkání se Zmrtvýchvstalým.[128]

[127] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s.1035.

[128] Srov. Tamtéž.

4. Klíčové postavy a jejich funkce v textu

4.1. Apoštol Petr a milovaný učedník

Postavy, které se objevují ve dvacáté kapitole jsou stejné, které můžeme vidět v Janových pašijích. Je to jednak apoštol Petr, který je svědkem Ježíšova zatčení a je přítomen ve veleknězově paláci během Ježíšova výslechu. Druhou touto postavou je učedník, kterého Ježíš miloval, který se objevuje společně se ženami pod křížem v hodině Ježíšovy smrti a kde přijal k sobě Ježíšovu matku.

Je otázkou, proč Marie Magdalena jde oznámit ztrátu Pánova těla právě Šimonu Petrovi a tomu *„druhému učedníkovi“*? Jsou to učedníci, kteří od Ježíše neutekli jako ostatní. Apoštol Petr, když je přítomen u Ježíšova výslechu, je zde sice zobrazen ve své slabosti, kdy ze strachu zapírá Ježíše, ale i přesto tam byl z lásky k němu.

Oba měli k Ježíšovi jako svému Pánu zvláštní vztah stejně jako Marie Magdalena. Když Marie přichází oznámit jim zmizení Pána, jsou zde pro něj použity dva tituly: *„učedník, kterého Ježíš miloval“* (Jan 20,2) a *„ten druhý učedník“* (Jan 20,3). První titul může ukázat na to, jak byl uchován v janovské tradici, druhý může ukazovat na to, jak byl hodnocen mezi ostatními křesťany. Tento *„druhý učedník“* byl u hrobu rychleji než Šimon Petr, což působí zvláštně. To způsobilo, že byl považován za mladšího než apoštol Petr. Přestože byl u hrobu první, čeká na Petra, a sám do hrobu pouze nahlédl. Celé vyprávění má určitou posloupnost: Marie Magdalena vidí, že kámen byl od hrobu odvalen (Jan 20,1), druhý učedník uviděl v hrobě ležet pruhy plátna (Jan, 20,5), Petr nakonec uvidí nejen pruhy plátna ale také roušku, která byla na Ježíšově hlavě (Jan 20,6-7). Stejně graduje vyprávění skrze chápání celé situace. Marie Magdalena dochází k negativnímu úsudku, že Ježíšovo tělo bylo odneseno. Petrova reakce se zde vůbec nevyskytuje, může to poukazovat na jeho neschopnost vysvětlit to, co vidí. Nakonec ten druhý učedník přichází k víře díky viděným skutečnostem. Jak jsme zmínili během výkladu této pasáže, pruhy plátna, a zvláště rouška jsou „znameními“, která ho přivádějí k víře ve vzkříšení Ježíše. Velikost jeho víry spočívá v tom, že věří, jako kdyby samotného vzkříšeného Ježíše viděl. Tento učedník, *„kterého Ježíš miloval“*, je schopen správně vidět a interpretovat znamení svého Pána. Je zde představen jako ideální učedník s příkladnou vírou, a reprezentuje zde povelikonoční víru v předvelikonočním společenství

učedníků.[129] Je prototypem všech těch, kdo dospěli k víře, i když neviděli skutečnost vzkříšeného Ježíše a neověřili si jeho totožnost (srov. Jan 20,29). Jeho víra je také příkladem pro všechny, kdo věří v Ježíše Krista Božího Syna skrze znamení, která Ježíš vykonal před svými učedníky a která jsou vybrána a doložená v psaném evangeliu (Jan 20,30–31)[130]

Autor čtvrtého evangelia používá dvě postavy učedníků, jejichž úlohou je potvrdit svědectví o Ježíšově hrobě v souladu s biblickým a židovským zákonem, podle něhož jsou vyžadováni dva shodní svědci: *„Ten, kdo má zemřít, bude usmrcen na základě výpovědi dvou nebo tří svědků (...)* (Dt 17,6)*; (...) Soudní výrok bude vynesen podle výpovědi dvou nebo tří svědků.* (Dt 19,15)*; I ve vašem zákoně je přece psáno, že svědectví dvou osob je pravé* (Jan 8,17).[131]

Raymond Brown řeší otázku vztahu milovaného učedníka k Petrovi, protože Jan je uvádí do jistého kontrastu, když milovaný učedník uvěří podle toho, co uvidí, kdežto Petr ačkoli má stejný zážitek, se nijak neprojevuje. Není to způsobeno tvrdostí jeho srdce. Spíše milovaný učedník může dosáhnout víry, protože jeho láska k Ježíši ho činila citlivým, respektive evangelium zdůrazňuje Ježíšovu lásku k učedníkovi. Kontext celého čtvrtého evangelia naznačuje, že tato láska byla učedníkem opětována, jinak by nemohl vystupovat jako hrdina janovského vyprávění, kde musí být láska opětována.

Uvádí také výklady, které souvisí se spory katolíků s ostatními křesťany týkajících se Petrova primátu a jeho nástupcích na papežském stolci. Například když milovaný učedník tím že čeká u hrobu a dává tak Petrovi možnost vstoupit do hrobu jako prvnímu, má tímto způsobem projevit úctu vůdci Dvanácti, a tak mlčky uznat „papežskou nadřazenost“. Naproti tomu někteří protiřímští viděli „spřízněnou duši“ v autorovi čtvrtého evangelia, protože se domnívají, že právě proti Petrově primátu vyzdvihuje milovaného učedníka, tím že první uvěří, zatímco Petr, který se k věci nijak nevyjadřuje zůstává stále v nejistotě. Jinou variantou je, že milovaný učedník je představitelem duchovního křesťanství kdežto Petr tělesného křesťanství (ať už to znamená cokoliv). Cílem autora není Petra očernit nebo ponížit, ale spíš vyzdvihnout postavení milovaného učedníka. Poučením pro čtenáře

[129] Srov. MAREČEK, Petr. *„Učedník, kterého Ježíš miloval“: Jeho role a význam v Janově evangeliu.* Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 30, 2016, č. 2. s. 171–173.

[130] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1025–1026.

[131] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1024.

je, že láska k Ježíši dává vhled, aby cítil jeho lásku a přítomnost. Milovaný učedník zde může být chápán jako ideální Ježíšův následovník, a příklad pro ostatní, kteří budou Ježíše následovat. Petr není tedy zvláštním hrdinou janovského vyprávění. Tím je milovaný učedník, na kterém autor ukazuje prvenství lásky, nevylučuje jiný druh prvenství apoštola Petra (tím může dle mého názoru být rozhovor mezi Ježíšem a Petrem v Jan 21,15–19 nebo konec Jan 6, kde mluví Petr jménem všech apoštolů). Je také možné že v případě Petra se jedná o vyjádření úcty k jeho památce, když mu autor dovoluje vstoupit do hrobu jako prvnímu. Spíš se zdá, že to pouze podtrhuje dramatičnost celé scény, aby nakonec jejím vyvrcholením bylo vidění a uvěření milovaného učedníka. Nakonec text pouze říká, že učedník, kterého Ježíš miloval rychleji utíkal a jako první uvěřil.[132]

4.2. Andělé v hrobě

Jak již víme, Marie Magdalena při svém nahlédnutí do hrobu namísto pruhů látky a pokrývky Ježíšovy hlavy *„spatřila dva anděly v bílém rouchu, sedící na místě, kde předtím leželo Ježíšovo tělo, jednoho u hlavy a druhého u nohou“.*[133] Jejich poloha v hrobě je popsána stejně důkladně jako Ježíšův pohřební „oděv“. Sedí na místě, kde leželo Ježíšovo tělo. Jejich úkolem je svým postojem vizuálně ukázat na nepřítomnost Ježíšova těla[134] beze slov svojí polohou tedy hlásají Ježíšovo zmrtvýchvstání.[135] Marie pro svoji bolest na toto zjevení nereaguje, a navíc nemá přítomnost nebeských poslů pro Marii hodnotu znamení. *„Andělé tedy nemají význam pro Marii, ale pro čtenáře evangelia, jimž jejich popis ve v. 12 umožňuje kontemplativní zastavení, které předchází riziku, že ve Vzkříšeném budou vidět osobu přežívající z tohoto světa.“ Podle oděvu jsou to poslové z nebe (srov. Dn 7,9; Zj 1,14; 4,4).“*[136] Někteří autoři považují anděly v hrobě za bezvýznamné dekorace, nebo naopak v nich hledají hlubší význam. Vidí v nich například protějšek dvou zločinců ukřižovaných spolu s Ježíšem, nebo se objevuje také hypotéza, že dva andělé vyvolávají představu dvou cherubů na slitovnici archy v Šalamounově chrámě.[137] Funkce těchto postav se vyčerpává v otázce adresované Marii

[132] Srov. BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale*. S. 1261–1265.

[133] Jan 20,12.

[134] Srov. FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. s. 1029.

[135] Srov. BROŽ, Jaroslav. *Exegeze Jan 20,1-31.* s. 30.

[136] Tamtéž.

[137] Srov. Tamtéž.

Magdalské. Především jim není svěřeno oznámení vzkříšení, pro které neexistuje nebeské zprostředkování, Ježíš se zjevuje Marii sám.[138] Podle všeho je jejich smysl v tom, že ukazují na nepřítomnost Ježíšova těla, které Marie toužebně hledá.

4.3. Marie Magdalena

Synoptická evangelia zmiňují ve zprávě o prázdném hrobu vícero žen, Matouš vedle Marie Magdalské mluví o *„jiné Marii, aby se podívaly ke hrobu“* (Mt 28,1), jsou zde svědkyněmi zemětřesení, při kterém Anděl Páně odvalil kámen. V návaznosti na ustrnutí stráží ze strachu ženám anděl říká, ať se nebojí a oznamuje jim, že Ježíš, který byl ukřižován, na tom místě není, ale byl vzkříšen, jak řekl Zároveň je posílá je oznámit tuto zprávu učedníkům a avizuje, že ho spatří v Galileji (Mt 21, 2–7). Dále Matouš popisuje scénu, kdy vracející se ženy potkávají Ježíše. Klanějí se mu a objímají mu nohy. Ježíš jim stejně jako anděl říká, ať se nebojí, a ať oznámí jeho bratřím, aby šli do Galileje, kde ho uvidí (Mt 28,8–10). V Markově verzi, v návaznosti na předchozí verš, kdy Marie Magdalská a Marie Matka Josefova se dívají, kam Ježíše pochovali, přicházejí ke hrobu Marie z Magdaly, Marie Matka Jakubova a Salome, které nakupují vonné masti a chtějí ho pomazat. Kladou si otázku, kdo jim odvalí kámen, který ovšem naleznou odvalený. Následný popis události je stejný jako v případě Matoušova evangelia. Při vstupu do hrobky uvidí mládence v bílém rouchu, který jim sděluje, že ukřižovaný Ježíš již v hrobě není, ale byl vzkříšen a stejně jako v předchozím případě je posílá za učedníky, by jeho učedníkům, zvláště Petrovi, oznámily, že Ježíše uvidí v Galileji. Ony ale ze strachu nic neřekly (srov. Mk 16,1–8). Pro srovnání s Janovým popisem je zajímavý závěr Markova evangelia, který zde popisuje, že ráno první den po sobotě, kdy Ježíš vstal, se zjevil nejdříve Marii Magdalské, ze které kdysi vyhnal sedm démonů. Ona to oznámila *„těm, kteří byli s ním“*, kteří jí ale nevěřili (Mk 16–12). U Lukáše se dozvídáme o ženách, které za Ježíšem šly z Galileje, že viděli hrob, kam bylo jeho tělo pochováno. Vrátily se a připravily si vonné masti a oleje, se kterými ráno po sobotě přišli ke hrobu, a uviděly kámen od hrobu odvalený. Když vstoupily do hrobu nenašly Ježíšovo tělo, a objevují se zde dva muži v zářícím rouchu, před kterými ze strachu sklání tváře až k zemi. Tito poslové se jich ptají, proč hledají živého mezi mrtvými, a dodávají, že tam není, a že byl vzkříšen. Ženy se vracejí od hrobu a oznámí všechno jedenácti učedníkům. Až následně

[138] Srov. PANZARELLA, Salvatore. *Il maestro sposo*. s. 174.

Lukáš jmenuje ženy konkrétně Podle Lukáše to byla Marie Magdalská, Jana a Marie Jakubova a s nimi ještě jiné. (Lk 23,55–24,10).

Z tohoto vyplývá, že Marie Magalena je postavou, která se objevuje u prázdného hrobu ve všech případech, včetně verze čtvrtého evangelia. Autor čtvrtého evangelia skupinu žen redukuje právě pouze na Marii Magdalskou, která je jednou ze čtyř žen, které jsou přítomné Ježíšově smrti (Jan 19,25). Důvod, proč Jan redukuje skupinu žen pouze na Marii Magdalskou, může být projevem zvláštní pozornosti, kterou věnuje jednotlivým postavám při setkání se zmrtvýchvstalým Ježíšem: milovaný učedník (Jan 20,8), Marie Magdalská (Jan 20,19.18), a na konci kapitoly apoštol Tomáš (Jan 20,28).[139] Zajímavý je pohled uvedený v knize Seana Davidsona, Marie Magdalena prorokyně eucharistické lásky, kdy autor říká, že Mariina touha být znovu u Kristova umučeného těla byla tak veliká, že se odpoutala od ostatních žen a běžela napřed a k hrobu se díky této touze dostává ještě za tmy.[140] Jakkoli je tento pohled krásný a může pomoci například pro imaginativní rozjímání, tak z hlediska textu v Janově evangeliu je to pouze hypotéza. K tomu je dobré připomenout, že o ženách, které jsou s Marií na Kalvárii, není v dalším vyprávění čtvrtého evangelia vůbec řeč. Marie přichází ke hrobu za tmy, výše jsme se zmínili o variantách toho, co to může znamenat. Francis J. Moloney říká, že v celém příběhu je tma spojována s nevírou. Marie uviděla, že je kámen odstraněn (*τὸν λίθον ἠρμένον*), použití trpného rodu ukazuje na Boží jednání. Marie navzdory tmě vidí otevřený hrob, ale nic o Božím jednání ji nenapadne.[141] V této situaci nevíry utíká Marie od hrobu k apoštolu Petrovi a *„k tomu druhému učedníkovi, kterého Ježíš miloval“*. Marie mylně interpretuje otevřený hrob, když říká učedníkům: „Odnesli Pána z hrobu a nevíme kam ho položili.“ Tato slova ukazují Mariino přesvědčení, které se později opakuje, že smrt Ježíše je nezvratná skutečnost.[142] Verše 1–2 představují zmatek, nikoli víru. Všichni tři se v tuto chvíli nacházejí ve tmě. Žena, která je nevěřící, pouze předává učedníkům zprávu o zmizení Pánova těla.[143] Autor čtvrtého evangelia se vrací k Marii v 11. verši. Jak již víme, autor nevysvětluje, jak se Marie znovu dostala ke hrobu. Jestli běžela s učedníky, nebo přišla až následně za nimi, což může být znovu bod pro imaginativní

[139] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 760.

[140] Srov. DAVIDSON, Sean. *Marie Magdalena prorokyně eucharistické lásky*. 1. vydání. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, z. s. 2020. s. 116.

[141] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 537–538.

[142] Srov. PANZARELLA, Salvatore. *Il maestro sposo*. s. 170.

[143] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 538.

rozjímání textu. Během „návštěvy“ učedníků u hrobu překonali, zvláště milovaný učedník, Mariino nedorozumění, nebo nevíru. Učedníci se dávají do pohybu, čímž znovu uvolňují prostor Marii,[144] možná také proto, že došli k víře (minimálně milovaný učedník), dochází u nich k nějaké změně, nikoliv však u Marie. Nacházíme ji nehybně stojící a plačící u hrobu (mimo hrob), což dokazuje její nepochopení situace a její setrvání v temnotě nevíry.[145] Autor čtvrtého evangelia zdůrazňuje Mariin pláč (vv. 11,13,13). Marie zůstává u hrobu a možná chce truchlit „na“ hrobě toho, který ji přinesl radost. Verše ukazují na její lásku k Ježíši, zároveň na touhu po jeho přítomnosti. Byl její jedinou myšlenkou. Marie ale doufala pouze v to, aby mohla být u Ježíšova mrtvého těla.[146] Zřejmě pro přesvědčení o Ježíšově nezvratné smrti. Následně Marie napodobuje milovaného učedníka a apoštola Petra, tím, že se jako oni naklonila do hrobky. V tuto chvíli dostává vyprávění nečekaný spád. Na rozdíl od učedníků nevidí pruhy plátna a roušky z Ježíšovy hlavy, ale dva anděly v bílém rouchu (viz výše), kteří se jí ptají, proč pláče. Jako odpověď znovu opakuje to, co oznámila učedníkům o odnesení Pánova těla. Rozdíl obou situací je, že v této zaznívá důvěrnější důraz přivlastňovacím zájmenem. Dá se o tom uvažovat i tak, že při oznámení učedníkům je chtěla zapojit do své úzkostné situace a do případného hledání Ježíšova těla, proto mluví prostě o „Pánu“. Ve chvíli, kdy zůstává u hrobu sama v 11. verši, nepřímo protestuje, že byla při hledání ponechána sama. Její úzkostná situace jí brání pochopit, že to, co vidí, jsou dva andělé.[147] Zdá se, že to není ani záměr textu. Význam tohoto setkání s anděly je v porovnání se synoptickým vyprávěním scény u hrobu upozaděn.[148] Andělé v Lukášově verzi se ptají žen na důvod, proč přišly ke hrobu (Lk 24,5), kdežto v Janově verzi se ptají na důvod Mariina pláče. Touto odpovědí oznamuje andělům to stejné, co učedníkům svým pláčem a dává tak najevo svůj osobní vztah k Ježíšovi.[149] Následuje otočení se směrem k Ježíši, kterého Marie nepoznává. Tento výjev podtrhuje hloubku Mariiny nevíry. Nyní je to jenom Marie, která neví. Ironií celé scény se stává, že ten, kterého Marie hledá se jí ptá, *koho*

---

[144] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 543.

[145] Srov. Tamtéž.

[146] Srov. DAVIDSON, Sean. *Marie Magdalena prorokyně eucharistické lásky*. s. 119.

[147] Srov. NZARELLA, Salvatore. *Il maestro sposo*. s. 172–174.

[148] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 765.

[149] Srov. MAREČEK, Petr. *Marie Magdalská: Její význam a role dle svědectví novozákonních evangelií*. In Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 31, 2017, č. 1. s. 118.

hledáš. Její nedostatečná víra, jak o jejím stavu mluví Moloney, se umocňuje, když si Ježíše splete se zahradníkem. Její omyl týkající se jejího výkladu zmizení Ježíšova těla se mění z „oni“ na „ty“. Ptá se Ježíše, kterého považuje za zahradníka, jednoho z těch, kteří Ježíše ukřižovali, kam položil jeho tělo. Žádá ho o vyřešení tajemství prázdného hrobu. Marie stále trvá na svém přesvědčení, že Ježíšovo tělo bylo odneseno, a zároveň v 15. verši se ptá, jako by sama chtěla tělo někam přenést. Stále se zde neobjevuje jediná zmínka o vzkříšení a poznání Zmrtvýchvstalého. Marie setrvává stále ve svém přesvědčení a ve stavu nevíry a zabývá se přenesením Ježíšova těla.[150] Zlom v Mariině chápaní nastává, když ji Ježíš osloví jménem Marie/Mariam. *„Jakou radost působí slyšet božského Pána vyslovit naše jméno! On zná každého z nás osobně. Zná nejmenší drobnost našeho života“.*[151] Z hlediska spirituality může být Mariina vytrvalost při hledání Ježíše pro všechny lidi povzbuzením. I přes zoufalost nakonec Ježíš člověka osloví velmi osobně. Následné Mariino zvolání *Rabbuni* ukazuje na její první, částečné vyznání víry.[152] Víme již, že poznává Ježíše jako mistra a učitele, kterého znala dříve a dotykem se snaží vrátit minulost.[153] *„Podobně jako Nikodém a Samaritánka, kteří představovali cestu víry na začátku příběhu (3,1–21; 4,16–26), dospěla Marie Magdalská k částečné víře: k víře v Ježíše Krista, který nejlépe odpovídal jejím současným nadějím a potřebám.“*[154] Chce Ježíše zadržet, aby to bylo jako dřív. Ježíš jí však dává najevo, že nelze obnovit dřívější vztah kvůli jeho slibu danému učedníkům, který ještě nedovršil.[155] Marie dostává od Ježíše úkol oznámit jeho bratrům (učedníkům), že vystupuje k Otci, což Marie vykoná. Oznámí jim, že viděla Pána *„a toto že jí řekl“.*

Na začátku stojí plačící, nechápající a nevěřící Marie u hrobu a na konci je to právě ona, kdo se první setká se zmrtvýchvstalým Kristem a je to ona, kdo toto a jeho vzkaz přetlumočí jeho učedníkům. Její pohyb, když odchází od hrobu naznačuje čtenáři, že dospěla k víře ve zmrtvýchvstání.[156] *„Cesta její víry uzavírá kruh. Z temnoty nevíry (vv. 1–2,11–15) prošla fází podmínečné víry, v níž poznala v Ježíšovi svého učitele (vv. 16–17a). Nyní zvěstuje, že viděla vzkříšeného Pána. Marie sděluje učedníkům slova, která jí*

---

[150] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 544.

[151] DAVIDSON, Sean. *Marie Magdalena prorokyně eucharistické lásky*. s. 121.

[152] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 544.

[153] Srov. Tamtéž.

[154] MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 544–545.

[155] Srov. MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 545.

[156] Srov. Tamtéž

Ježíš řekl o svém návratu k Otci a o nastalé jednotě mezi Ježíšovým Otcem a Bohem a mezi Otcem a Bohem učedníků (v. 18c; srov. v. 17c).“[157]

Otázkou zůstává, proč právě Marie Magdalská. I přes tradovaný příběh, že se Ježíš po svém zmrtvýchvstání nejdříve soukromě zjevil svojí matce[158], nám Písmo nic takového neříká. *„Byla Marie Magdalena vyvolena, aby se jí dostalo zjevení zmrtvýchvstalého Pána mnohem dříve, než komukoli dalšímu z Jeho učedníků?“*[159] Víme již, že starší tradici, kdy prázdný hrob navštívilo více žen, zredukoval autor čtvrtého evangelia tuto skupinu pouze na Marii Magdalenu. Dle mého názoru chce evangelista vyzdvihnutí jednu osobu a jednu konkrétní cesty k víře ve Zmrtvýchvstalého. Což také souvisí s tím, že všechna evangelia, co se týče žen u prázdného hrobu, se shodují právě na jméně Marie Magdalské. Možným důvodem, proč se první svědkyní Ježíšova zmrtvýchvstání stává právě ona, je také to, že byla i svědkyní Ježíšova utrpení a smrti, stejně jako milovaný učedník nebo v jisté míře apoštol Petr.

Marie Magdalská je pro autora čtvrtého evangelia archetypem konkrétní cesty víry. Stejně jako milovaný učedník nebo na konci dvacáté kapitoly apoštol Tomáš. Na rozdíl od milovaného učedníka, který uvěřil na základě vidění pohřebních látek coby znamení vzkříšení, neuvěří na základě znamení otevřeného hrobu ani na základě vidění andělů ukazujících na Boží jednání. Marie uvěří až na základě nejosobnějšího setkání s Ježíšem.

[157] MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. s. 545-546.

[158] Srov. JOHN PAUL II. Mary was witness to whole paschal mystery. [2024-11-9] https://www.vatican.va/content/john-paulii/en/audiences/1997/documents/hf_jp-ii_aud_21051997.html.

[159] DAVIDSON, Sean. *Marie Magdalena prorokyně eucharistické lásky*. s. 118.

4.4. Vývoj víry jednotlivých postav

Řekli jsme v oddílu věnovaném apoštolu Petrovi a milovanému učedníkovi, že milovaný učedník díky viděným znamením, která správně vyhodnotil, uvěřil ve vzkříšeného Ježíše. Někteří autoři mluví o plné velikonoční víře tohoto učedníka. Na druhou stranu ve v. 9 se říká, že ještě nerozuměli Písmu. Problematickým se zdá také v. 10, ve kterém se učedníci vracejí domů bez další reflexe toho, co viděli a v co milovaný učedník uvěřil. Za třetí problém považuji vrchol pasáže u prázdného hrobu, kdy Marie jde učedníkům oznámit Ježíšovo poselství, se kterým ji k nim poslal. Jak již víme, ani ona neuvěřila hned plnohodnotně, ale musela nejdříve projít určitým vývojem. U každé z postav muselo dojít k určitému osobnímu vývoji víry ve Zmrtvýchvstalého, aby mohli tuto plnou víru vyznat a svědčit o ní dalším. Proto se podíváme na tento růst víry u jednotlivých aktérů.

Čtvrtý evangelista klade důraz na určitou nevědomost či nepřipravenost svědků vzkříšení na tuto událost. Tato jejich nepřipravenost podtrhuje skutečnost Božího zásahu. Jak víme, evangelista říká o milovaném učedníku, že *„uviděl a uvěřil“* (Jan 20,8). Řekli jsme, že milovaný učedník uvěřil na základě znamení Ježíšova pohřebního oděvu, zůstává ale otázkou, jak tato zpráva koresponduje s Jan 20,9, kde se mluví o nepochopení Písma ze strany učedníků. Milovaný učedník jistě neuvěřil pouze v Mariino oznámení, že bylo Pánovo tělo odneseno nebo dokonce ukradeno. V kontextu Janova evangelia se nejedná o skutečnou víru, ale jedná se o vírů počáteční a neúplnou (srov. Jan 20,9). Forma slovesa *ἐπίστευσεν* ve v. 8 ještě není perfektum *πεπίστευκας* z v. 29: *„Že jsi mě viděl, věříš“.* Toto sloveso *ἐπίστευσεν* je třeba vykládat jako „začal věřit“. Nejedná se ještě o úplnou víru ve vzkříšení; k té bude třeba, aby se učedník otevřel k pochopení Písma (srov. Lk 24,45), aby osobně viděl Pána a přijal od něho dar Ducha Svatého. Až za těchto podmínek dosáhne plnosti velikonoční víry.[160]

Co se týče znamení, víme, že Jan s nimi vědomě pracuje, aby vzbudila víru v Ježíše, Mesiáše a Božího Syna (srov Jan 21,31). Podobně jako znamení holubice u Jordánu (přítomnost Ducha na Ježíši) umožnilo Janu Křtiteli poznat v Ježíši Božího Syna (Jan 1,32–34).[161]

---

[160] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*.1. vydání. Genova: Casa Editrice Marrietti S.p.A, 1992. s. 196-197.

[161] Srov. POTTERIE, *Ignace de la. Studi di Cristologia Giovannea*. s.197.

Uvěření v případě milovaného učedníka znamená spíše přijetí tajemství, které je stále z části nevysvětlené, ale přijaté v důvěře v Boží lásku. Učedník se nachází před tajemstvím Božího působení, ale ještě nerozumí tomu, že Pán vstal z mrtvých.[162] Důležitým momentem v případě Petra a milovaného učedníka je v. 10, kdy se učedníci vracejí domů. De la Potterie vysvětluje tento verš jako důsledek zklamání, důsledek toho, že nepochopili vzkříšení (srov Jan 20,9). Jejich návrat domů je návratem do dřívější situace, do předvelikonoční doby.[163] Podobně jako Mariina snaha „zadržet" Ježíše. Zajímavý je pohled na kontrast mezi postojem apoštola Petra a Marie Magdalské, která u hrobu pláče, kdežto Petr nic takového necítí. Učedníci se vracejí (v úžasu, když uviděli obvazy a složenou látku z Ježíšovy hlavy) domů, ale Marie stojí u hrobu a pláče. Spojení *pros éautous* evokuje Jan 16,32 (*„Hle přichází hodina, kdy se rozprchnete každý do svého domova a mne necháte samotného…").* Pokud by se to chápalo metaforicky nebo v duchovním smyslu, znamenal by návrat učedníků domů v Jan 20,10, že zneklidněni opustili místo vzkříšení – jednalo by se o určité stažení do sebe, protože ještě nebyli proměněni vírou v Pána. Milovaný učedník po objevení prázdného hrobu, a když uviděl plátna v hrobě, začal věřit díky těmto znamením vzkříšení. Asi nelze tuto „zárodečnou" víru přirovnat k plné povelikonoční víře učedníka, který první z učedníků pozná Ježíše na břehu jezera a zvolá *„To je Pán"* (Jan 21,7).[164]

Podívejme se nyní na růst víry ve Zmrtvýchvstalého u Marie Magdalské. Z neznámého důvodu přichází ke hrobu, a jak víme, uvidí, přestože je tma, že je kámen od hrobu odvalený, z čehož usoudí, že Ježíšovo tělo bylo odneseno/ukradeno, aniž by se podívala dovnitř. To je první důležitý bod týkající se vývoje její víry. Dalším bodem je, že chybějící mrtvé tělo začne hledat a chce do tohoto hledání nějak zapojit i učedníky, kterým jde oznámit zmizení *Pána,* respektive jeho těla. V Mariině případě není v našem úryvku použito sloveso věřit, popisují pasáže o Marii zásadní fázi prohlubování její víry v Ježíše.[165] Marie poté, co učedníci odešli, zarputile zůstává u hrobu a pláče. Nechtěla ho opustit, což ukazuje na její náklonnost k Ježíši.[166] Svůj pláč vysvětluje větou *„Odnesli mého Pána a nevím, kam ho položili".* Chce vědět kam ho odnesli a vůbec nemá tušení,

[162] Srov. Tamtéž

[163] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. s. 198.

[164] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. s.198–199.

[165] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. s. 200.

[166] Srov. Tamtéž.

že by mohl být vzkříšen. O Ježíši mluví jako o *„svém Pánu“,* jako by patřil jen jí samotné. Pro její víru je v tuto chvíli podstatné, aby se osvobodila od svého citového pouta k pozemskému Ježíši, a zároveň se vzdala touhy vlastnit ho.[167] Jak již víme, později tato její náklonnost k Ježíši způsobí, že ho nebude moci poznat a bude ho chtít zadržet. Marie se v tuto chvíli stále nalézá v temnotě nevíry. Otázkou je, jak na Mariinu víru zapůsobilo setkání s dvěma anděly v hrobce, dá se soudit podle její reakce na jejich otázku proč pláče, že ani toto znamení ukazující na Boží čin ji neposunulo ve víře, naopak jim znovu opakuje, že Ježíšovo tělo bylo odneseno. Jak již bylo řečeno, andělé pouze poukazují na nepřítomnost Ježíšova těla a celá interakce mezi nimi a Marií se omezuje na již zmíněnou otázku a Mariinu odpověď. Z tohoto důvodu lze vidět, že toto Mariino setkání s anděly bylo velice krátké. Načež se Marie, asi na základě nějakého pocitu, že za ní kdosi stojí, otáčí. Uvidí Ježíše, kterého nepoznává. V tuto chvíli přichází důležitý moment, podstatný pro tříbení Mariiny víry, kdy Ježíš opakuje otázku andělů: *„Proč pláčeš?“.* A přidává k ní navíc doplňující dotaz: *„Koho hledáš?“* (Jan 20,15). Vyzývá tak Marii, aby si uvědomila nepochopení celé situace hledání Ježíšova mrtvého těla a očistila toto hledání ve víře. Aby se již netrápila hledáním místa, kam uložili Ježíšovo mrtvé tělo, ale aby pochopila, že musí hledat Krista, živého Pána. Hledání Ježíše nesmí už být starostí o nalezení Pána pro sebe, ale má se stát pohybem k němu, protože slova „koho hledáte/hledáš?“ se vyznačují záměrnou dvojznačností. Nejsou totiž paralelou k synoptickému vyjádření: *„proč hledáte živého mezi mrtvými“* (Lk 24, 5; srov. Mt 28,5; Mk 16.6). Sloveso hledat má v Janově evangeliu třikrát za předmět samotného Ježíše (srov. Jan 1,38; 6,24–26; 13,33). V těchto případech se jedná o Ježíše v jeho tajemství. Nejvýznamnější pasáží je Ježíšovo prohlášení během poslední večeře: *„Budete mě hledat, a jako jsem řekl Židům, tak nyní říkám vám: Kam já odcházím, tam vy přijít nemůžete.“* (Jan 13,33). Z dalšího vyprávění vyplývá, že toto místo, kam odchází je dům jeho Otce (srov. Jan 14,2), a Ježíš dále vysvětluje: *„A odejdu-li, abych vám připravil místo, opět přijdu a vezmu vás k sobě, abyste i vy byli, kde jsem já.“* (Jan 14,3). Všichni, včetně učedníků a Marie, si musí položit otázku, kde Ježíš je?.[168] Celé hledání vede postupně učedníky, k tomu, že na tuto otázku dávají jinou odpověď. Už není důležité, jako pro Marii, vědět, kam položili jeho mrtvé tělo, a hledat ho. Jde o to, poznat, kde Ježíš skutečně

[167] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. s. 200–201.

[168] Srov. Tamtéž.

je, ve svém hlubokém životě, ve svém tajemství.[169] Už jsme si řekli, že Marie spíše hledala pozemského Ježíše, kterého znala. Nyní poznává, a poznávají to nakonec všichni Ježíšovi učedníci, že mají hledat Ježíše, který je v Otcově domě, který je v Otcově důvěrné blízkosti.[170]

Celý vývoj Mariiny víry se dá shrnout do čtyř etap:

a) V první fázi Marie přichází ke hrobu, kdy zahlédla odstraněný kámen (Jan 20,1), poté když nahlédla do hrobu uviděla uvnitř dva anděly v bílém rouchu (Jan 20,12). Nepřítomnost Ježíšova těla a přítomnost andělů v bílých oděvech jsou znamení, která měla Marii přivést na myšlenku vzkříšení, ale nestačí ukázat skutečnou Kristovu slávu.[171] Marie je stále v zajetí své první myšlenky, že Ježíšovo tělo bylo ukradeno, a není schopná to na základě těchto znamení změnit.
b) Druhou etapou je chvíle, kdy Marie uvidí Ježíše, kterého nepoznává a plete si ho se zahradníkem. Důvodem se zdá být nedostatek víry.[172]
c) Ve třetím okamžiku Ježíš Marii oslovuje jménem. Díky tomu ho v tu chvíli poznává a zvolá „*Rabbuni*“ (Jan 20,16). Dalo by se říct, že se jedná o okamžik poznání, ale jak již víme, jedná se o poznání pozemské a nejedná se proto o autentickou velikonoční víru. *„Rabbuni“* není titul vzkříšení, ale jedná se o titul „udělený“ Ježíšovi během jeho veřejného působení (Jan 1,38; 3,2; 11,28). Již jsme si řekli, že Marie si myslí, že její Mistr se vrátil jako dřív. Marie je stále plně a nepřekonatelně spjata se svojí minulou zkušeností, což se projevuje i v jejím gestu „chycení“ nebo zadržení Ježíše (srov. Jan 20,17). Když Marie znovu našla Ježíše, nechce se do něho oddělit.[173]
d) Čtvrtou etapou vývoje Mariiny víry ve Zmrtvýchvstalého je překonání pomyslného prahu, které Marii umožní vyjít ze smyslové připoutanosti k pozemskému Ježíši a dostat se na úroveň víry. Této radikální změny je schopna učinit pouze na základě výslovného Ježíšova zjevení: Ježíš sám jí musí sdělit velikonoční poselství: *„… dosud jsem nevystoupil k Otci“.* Ale jdi k mým bratřím a pověz jim, že vystupuji k Otci svému i Otci vašemu a k Bohu svém i Bohu

[169] Srov. Tamtéž.

[170] Srov. Tamtéž.

[171] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. s. 202.

[172] Srov. Tamtéž.

[173] Srov. Tamtéž.

vašemu“ (Jan 20,17). Toto Ježíšovo poselství je poslední z řady veršů, které v plnosti a transcendenci popisují jeho tajemství: tedy že přichází shůry (Jan 3,31), přichází od Boha (Jan 8,42), ale je také tím, kdo odchází k Otci (Jan 14,28), tím, kdo se vrací do Otcova lůna (Jan 1,18).[174]

V tuto chvíli konečně Marie Magdalská chápe, že Ježíš skutečně vstal z mrtvých a je odtamtud. Díky tomu, a díky výslovnému Ježíšovu poslání odchází k učedníkům a je schopna být kvalifikovanou svědkyní Ježíšova zmrtvýchvstání.

5. Marie Magdalena v kontextu celého evangelia

Stejně jako dva Ježíšovi učedníci, kterým běžela Marie oznámit zprávu o zmizení Pána, tak i ona se objevuje v Janových pašijích. Spolu s milovaným učedníkem a dalšími čtyřmi ženami je přítomna Ježíšově smrti na kříži (Jan 19,25). Od ostatních žen stejného jména ji odlišuje její přezdívka, která je odvozena od jména místa jejího původu, totiž Magdaly, vesnice, která se nachází na západním břehu Tiberiatského jezera zvané Tarichea. Marie Magdalena, která chodila spolu s dvanácti a s dalšími ženami, které se o Ježíše starali ze svých prostředků, a ze které Ježíš vyhnal sedm zlých duchů (Lk 8,1–3), jak bylo naznačeno v úvodu, je ztotožňována s Marií z Betánie, sestrou Marty a Lazara, která pomazala Ježíšovy nohy vzácným olejem jako předzvěst Ježíšova pohřbu a utřela je svými vlasy (Jan 12,1–8). Ztotožnění těchto žen vzniklo na základě spojení zmíněného textu z 12. kapitoly evangelia podle Jana s textem z Lukášova evangelia o hříšnici ve farizeově domě, která Ježíšovi také pomazala nohy vzácným olejem (srov. Lk 7,36–50), což je nakonec jediná spojitost obou textů.[175] Tato tradice se rozvinula v rámci západní církve pod vlivem svatého Řehoře Velikého. Na východě naopak tyto ženy striktně rozlišují. Otázkou je, proč by se měla Marie, jejíž bratr a sestra žili v Betánii, mělo říkat Magdalská, tedy přídomkem týkajícím se města Magdala. Z textu Janova evangelia to nevyplývá.

Marie Magdalská je zmíněna v rámci Janova evangelia ve dvou příbězích. Je to, jak již víme u prázdného hrobu, ale nejdříve ji potkáváme s dalšími ženami pod křížem. Na prvním místě uvádí Ježíšovu matku, která se v Janově vyprávění objevuje podruhé

[174] Srov. POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. s.203.

[175] Srov. MAREČEK, Petr. *Marie Magdalská: Její význam a role dle svědectví novozákonních evangelií*. s. 107.

(poprvé na svatbě v Káni v Jan 2,1–11). Z Janova popisu není zřejmé, kolik žen pod křížem podle něj stálo.[176] Je možné číst tento výčet jako popis dvou, tří nebo čtyř žen. Pokud by to byla symetrická výpověď o dvou ženách, znamenalo by to, že by zde byla Ježíšova matka nazvána odjinud neznámým jménem Marie Kleofášova. Kleofáš by mohl být její otec nebo druhý muž. Také by to znamenalo, že Marie Magdalská, která je v ostatních evangeliích známá jako Ježíšova učednice, by zde byla Ježíšova teta, o čemž není nikde jinde žádná zmínka ani náznak. Obě sestry by se tak jmenovaly Marie, což je zdá nepravděpodobné u sester, protože termín *ἀδελφή* může označovat i jiný druh příbuzenství.[177] V dalším případě by se tento text dal číst jako zpráva o třech Mariích, ale u Ježíšovy matky není toto jméno uvedeno. V tomto případě by Marie Kleofášova byla sestra Ježíšovy matky, tedy Ježíšova teta, a pokud by byla totožná s druhou Marií v synopticích, Jakub s Josefem by byli Ježíšovi bratranci. Čtení tohoto výčtu ve smyslu, že jsou to čtyři ženy, je nejjednodušší. Byla by to Ježíšova matka, jejíž jméno je známé od synoptiků, její sestra, jejíž jméno také není uvedeno, a nakonec dvě Marie.[178] Postavy uvedené v Janově popisu ukřižování jsou postaveny v blízkosti kříže, aby celá scéna mohla pokračovat epizodou, ve které Ježíš s nimi rozmlouvá. Z výčtu žen si Jan vybírá a více věnuje se jediné, Ježíšově matce.[179]

Co se týče Marie Magdalské, je uvedena až na konci výčtu žen v Jan 19,25, z čehož nelze vyvozovat, že by byla méně významná oproti předchozím ženám. Její pozice na konci seznamu vyplývá spíše ze skutečnosti, že autor čtvrtého evangelia jmenuje nejdříve Ježíšovi příbuzné, a teprve později ostatní ženy. Je zajímavé, že je Marie Magdalská zmiňována právě v okruhu Ježíšových příbuzných. Tato skutečnost může být chápána jako jisté vyznamenání.[180] Může se jednat o příbuzenství, které se objevuje v synoptické tradici, kde Ježíš mluví o příbuzenství, které nespočívá na rodovém nebo pokrevním základu, ale jde o příbuzenství na základě slyšení Božího slova a jednání podle něj, respektive ten, kdo koná vůli jeho nebeského Otce/vůli Boží (srov. Mt 12,46-50; Mk 3,31–35; Lk 8,19–21). Vyznamenáním může být ale i skutečnost, že je coby učednice Ježíšovi na blízku v hodině jeho smrti na kříži, a nakonec je první,

[176] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 743.

[177] Srov. Tamtéž.

[178] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 743–744.

[179] Srov. ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. s. 744–745.

[180] Srov. MAREČEK, Petr. Marie Magdalská: *Její význam a role dle svědectví novozákonních evangelií.* s. 116.

s kým se Ježíš setkává po svém zmrtvýchvstání. Tím pádem je i první hlasatelkou Ježíšova zmrtvýchvstání jeho učedníkům.

Shrnutí

Janova 20. kapitola přímo navazuje na předchozí kapitolu 19, ve které autor čtvrtého evangelia popisuje Ježíšovu smrt na kříži. Tím jediným, co tyto dvě kapitoly rozděluje, je čtenářovo rozlišení Ježíšovy smrti a vzkříšení. Ve dvacáté kapitole čtvrtého evangelia lze nalézt mnoho spojitostí se synoptickými vyprávěními o prázdném hrobu. Je to jednak v podobnosti struktury, kdy ženy jdou ráno ke hrobu; uvidí anděla nebo anděly, kteří oznamují Ježíšovu nepřítomnost v hrobě a jeho zmrtvýchvstání. Jan podle všeho pracoval s tradicí, ze které vycházeli i synoptici, ale pracuje s ní po svém.

Celá kapitola se dá rozdělit do dvou větších celků. Jedná se o setkání u prázdného hrobu (Jan 20,1–18); druhá část je setkání Zmrtvýchvstalého s jeho učedníky (Jan 20,19–29). Důvodem tohoto dvoudílného členění jsou dvě místa Ježíšova zjevení – u prázdného hrobu a na místě, kde byli shromážděni učedníci. Obě části také tvoří vzhledem ke společným motivům a jednajícím postavám dva uzavřené literární celky.

Jak bylo řečeno, má Janovo vyprávění o prázdném hrobu nemálo společného se synoptickým podáním, přesto je jedinečné v mnoha janovských jazykových a teologických důrazech. Soustřeďuje se na jednu osobu, informace, pracuje s motivem nedorozumění, nebo se zde objevuje, jako jinde ve čtvrtém evangeliu, volání jménem, což jsou podstatné věci pro tuto práci a pochopení role Marie Magdaleny v Janově dvacáté kapitole. Text ukazuje Janovu jedinečnost, zároveň je ale zřejmé, že pracoval s dřívějšími prameny, podle všeho i s písemnými. Na to ukazují již zmíněné paralely se synoptiky, jako například přítomnost andělů v hrobě (srov. Lk 24,4–5) nebo Mariino setkání se zmrtvýchvstalým Ježíšem (Jan 20,14–17), jež odkazuje na pramen, se kterým pracoval i evangelista Matouš (srov. Mt 28,8–10). Zůstává otázkou, zda vycházejí janovské výroky pouze z Matoušova a Lukášova evangelia bez další písemné nebo ústní tradice. Jisté je, že Jan vychází z existujících pramenů, a důležité pro tuto práci je, že tyto prameny, a to, jak je autor zpracoval, mají ukázat nezpochybnitelné zážitky Ježíšových učedníků.

Marie Magdalena, která se objevuje v Janově vyprávění už pod křížem, a je tedy i svědkyní Ježíšovy smrti. Objevuje se zde ovšem ve společnosti dalších žen včetně Ježíšovi matky Marie. Ježíšova matka v této pasáži hraje na rozdíl od ostatních zmíněných žen významnější roli, když ji Ježíš svěřil učedníkovi, kterého miloval a naopak. Autor čtvrtého evangelia na začátku dvacáté kapitoly na rozdíl od synoptiků zmiňuje na cestě ke hrobu pouze Marii Magdalenu, ale nespecifikuje, proč jde ke hrobu

prvního dne týdne pouze ona. Důvodem podle všeho je, že evangelista Jan vybírá ve svém evangeliu ve vztahu k Ježíši jednotlivé archetypy jako například Nikodéma, samařskou ženu nebo v našem případě Marii Magdalenu, milovaného učedníka nebo apoštola Tomáše, aby na nich ukázal vývoj jejich víry a vztahu k Ježíši, a v případě posledních tří jmenovaných ukázat jejich víru vzhledem ke skutečnosti Ježíšova zmrtvýchvstání.

Evangelista Jan používá v rámci celého evangelia různou symboliku a znamení, a nejinak je tomu i v případě vyprávění o setkání se Zmrtvýchvstalým. Typickou symbolikou pro čtvrté evangelium je používání kontrastu světla a tmy. Marie přichází ke hrobu ještě za tmy. V jiných perikopách Janova evangelia evokuje tma atmosféru strachu nebo smrti. V našem případě u Marie jdoucí ke hrobu může být tma symbolem prázdnoty po Ježíši, kterého viděla umírat na kříži. To je v kontrastu k vyústění celé perikopy, kdy se Marie setkává s Ježíšem poznává ho, a pochopí, že už to není pozemský Ježíš, kterého hledala ale, že se jedná o Ježíše oslaveného. Dalším důležitým bodem, který čtvrtý evangelista zmiňuje je odvalený kámen, kterého si Marie všimla navzdory tmě. Pro čtenáře může mít tento detail význam v porovnání se vzkříšením Lazara, kdy je kámen odstraněn na Ježíšův příkaz. Toto porovnání zdůrazňuje novost Ježíšova vzkříšení. Marie Magdalena na rozdíl od čtenáře toto srovnání mít nemohla. Pro ni se odvalený kámen nestává znamením Ježíšova zmrtvýchvstání, ale podle všeho toho, že Ježíšovo tělo bylo odneseno. O čemž vzrušeně běží říct učedníkům. Dalším zajímavým prvkem je, že nemluví o zmizelém těle, ale o Pánu. Tento titul je v tomto případě dvojznačný. Marie používá titul související se vzkříšením. Marie tuto zprávu oznamuje stejným učedníkům, kteří byli, každý v jiné míře, svědky Ježíšova utrpení. Petr je svědkem Ježíšova zatčení a jeho výslechu před veleknězem. Ten druhý učedník nakonec dojde až pod Ježíšův kříž a stává se svědkem jeho smrti.

Její oznámení o zmizelém Pánu otevírá další část vyprávění o prázdném hrobu, která se zdá vložena do vyprávění o návštěvě žen u prázdného hrobu. Tím se dostávají na scénu apoštol Petr a milovný učedník, kteří jsou zde v kontrastu s Marií, jak chápou nastalou situaci, a jak se u nich vyvíjí víra ve Zmrtvýchvstalého. Oba učedníci běží ke hrobu. Celá scéna je prezentována jako závod, který může ukazovat postupné pronikání do tajemství Ježíšova vzkříšení. Pokud se scéna s učedníky chápe jako závod, stává se dvakrát vítězem ten druhý učedník. Nejdříve fyzicky, když doběhne první ke hrobu tak potom i duchovně, když o něm autor čtvrtého evangelia říká, že *„uviděl a uvěřil“*.

V rámci této části jsou podstatná znamení Ježíšova vzkříšení, tedy to, co učedníci v hrobě viděli. Jedná se o plátna, do kterých bylo zabaleno Ježíšovo tělo, ale čtvrtý

evangelista to doplňuje ještě o roušku, která byla na Ježíšově hlavě, přičemž zdůrazňuje, že je složena na jiném místě. Pravděpodobně na základě viděného učedníci usuzují, že se Mariina teorie o odnesení těla nezakládá na skutečnosti. Proč by někdo při přenesení mrtvého těla, to tělo rozbalil z látek, do kterých bylo zabaleno nota bene napuštěných vonnými látkami (srov. Jan 19,40)? Proč by ho neodnesl zabalené? O Petrovi říká evangelista pouze to, že vedle pláten uvidí v hrobě i roušku, kterou měl Ježíš na hlavě. Evangelista nezmiňuje jakoukoliv Petrovu reakci na to, co na místě viděl. Na rozdíl od Petra toho druhého učedníka přivádí znamení, která vidí k víře ve vzkříšení Ježíš. Učedník, kterého Ježíš miloval je tak schopen správně číst a interpretovat Pánova znamení. Je tak dalším archetypem a příkladem, na kterém evangelista Jan ukazuje vývoj jeho cesty víry ve vzkříšení Ježíše Krista a jeho vztahu k němu. Ten druhý učedník, nebo učedník, kterého Ježíš miloval se tak stává mezi apoštoly reprezentantem povelikonoční víry. Vztah mezi Petrem a milovaným učedníkem v této perikopě nelze brát negativně, spíše, jak již bylo řečeno, chce autor čtenáři ukázat to podstatné, a tím je v případě milovaného učedníka to, že láska k Ježíši a Ježíšova láska dává vhled a možnost cítit tuto Ježíšovu lásku a přítomnost. Milovaný učedník je zvláštním hrdinou čtvrtého evangelia. Apoštol Petr není tímto hrdinou a jeho role v celé scéně podtrhuje dramatičnost situace, která vyvrcholí ve zprávě, že učedník, kterého Ježíš miloval *„uviděl a uvěřil“* navzdory nepochopení Písma.

Na rozdíl od zmíněných učedníků, je plačící Marie Magdalena stále přesvědčena o pravdivosti svého vysvětlení, že Ježíšovo mrtvé tělo někdo odnesl. Po tomto váhání se sama nakloní do hrobu, aby uvnitř namísto látek uviděla, tam kde leželo Ježíšovo tělo, dva anděly. Po odstraněném kameni a látkách, do kterých byl Ježíš zabalen, se jedná o další znamení, které má Marii pomoci uvěřit skutečnosti vzkříšení. Přesto v případě Janova evangelia je toto setkání upozaděno oproti synoptikům. V Janově případě andělé nevyslovují žádné poselství, pouze upozorňují na nepřítomnost Ježíšova těla, které Marie toužebně hledá, a dávají Marii prostor vyjádřit svůj názor na prázdný hrob.

Marie, která se během rozhovoru s anděly otočí a uvidí Ježíše, ho nepoznává. Toto nepoznání Zmrtvýchvstalého se objevuje i v dalších evangelijních vyprávěních. V Janově případě přechází v další typický rys čtvrtého evangelia, kterým je nedorozumění. Vzkříšení je evangelistou prezentováno jako jisté odcizení, které vzdaluje Ježíše od smrtelníků. Důležité je, že Maria ho nepoznává a dochází ke zmíněnému nedorozumění, kdy Ježíše považuje za zahradníka. Toto nedorozumění zde čtvrtý evangelista záměrně používá, aby ukázal, že pouze vidět vzkříšeného Ježíše nemusí vést k pochopení a k víře

Zmrtvýchvstalého. To, že Marie považuje Ježíše za zahradníka připomíná, že se celá scéna nachází v zahradě, kde se nachází hrob. Jedná se o volný odkaz na zahradu Edenu (Gn 2,8). Ukazuje to tedy na prvotní stav při stvoření světa a člověka. Zmrtvýchvstalý, podle Marie zahradník nebo strážce zahrady – nový Adam, je obnovitelem prvotního stavu.

Ke zvratu dojde, když Ježíš Marii osloví jménem a ona ho v tu chvíli poznává. Její poznání je ale stále nedokonalé, protože odpovídá na Ježíšovo oslovení titulem *„Rabbuni“*, tedy tak, jak Ježíše nazývala za jeho pozemského života (srov. Jan 1,38). Výraz, že se Marie obrátila, se objevuje dvakrát. Nejdříve se obrací od andělů k neznámému, ale otázka je, kam se obrací podruhé. Její druhé obrácení může ukazovat na proměnu jejího chápání celé situace. Důvodem k potřebě tohoto druhého obrácení se k Ježíši je, že ji k poznání Zmrtvýchvstalého a k pochopení toho, co se kolem ní dělo, nevedla znamení vzkříšení: odvalený kámen od hrobu, andělé v hrobě ani první vidění vzkříšeného Ježíše. K pravému poznání ji tedy nevedlo, co viděla, ale co slyšela, respektive koho slyšela (srov. Jan 10,3; Jan 10,4.14.27). Celá tato scéna má znaky podobnosti se starozákonní knihou Píseň písní, která vypráví o milostném setkání dvou „milenců“. Jan používá prvky svatební básně, aby ukázal, že opravdovým znamením vzkříšení není prázdný hrob nebo vidění nebeských bytostí, ale je jím setkání s Ježíšem.

Marie Magdalena sice Ježíše poznává, ale ukazuje se, že si špatně vyložila význam Ježíšova vzkříšení. Což se projeví už ve chvíli jejího zvolání *Rabbuni*. Marie si představuje, že Ježíšovo vzkříšení je návrat do stavu před jeho ukřižováním a smrtí, a že všechno nyní bude jako dřív. Ježíšův zákaz – nedotýkej se mě, bývá dáván do kontrastu s Ježíšovou nabídkou nebo příkazem Tomášovi, aby vložil prsty do Ježíšových ran, je nepodložená teorie. Obě situace jsou odlišné, Marie si chce uzurpovat Ježíše pouze pro sebe. Když Marie pozná Ježíše, si myslí, že se Ježíš vrátil, jak slíbil, aby obnovil staré vztahy. Zákazem dotýkání dává Ježíš Marii najevo, že cílem není minulý stav, ale Bůh. Marie je poslána oznámit jeho učedníkům, respektive bratřím, že vystoupí k Otci. Tímto dal Ježíš svým učedníkům možnost stát se Božími dětmi, jak to evangelista předjímá v prologu čtvrtého evangelia (srov. Jan 1,12). Marie Magdalena jim oznamuje, že viděla Pána, což je poslední výrok týkající se vývoje Mariiny víry ve Zmrtvýchvstalého.

Vývoj víry milovaného učedníka je zde jen krátce naznačen tím, že uvěřil na základě viděných znamení. Osobně se domnívám, že cesta víry milovaného učedníka je zde v kontrastu s vývojem Mariiným, který je popsán velmi obšírně ve spojení s jejím usilovným hledáním milovaného Pána, respektive jeho těla, protože po smrti je tělo

v hrobě jedinou jistotou, která Marii najednou zmizela. K Janovu poznání a vyznání vzkříšeného Pána dochází v epilogu, když se objeví na břehu Tiberiadského moře, kde ho milovaný učedník poznává jako první. Víra milovaného učedníka spočívá v tom, že pochopil, že Mariina teorie je nepravdivá, a zároveň přijímá tajemství o vzkříšení, které je pro něj stále nepojmenované, ale je přijaté v důvěře a v Boží lásce. Pro tuto práci je nejpodstatnější vývoj víry Marie Magdaleny. Marie neuvěřila na základě viděných znamení, naopak stále si trvá na své teorii, že Pána někdo odnesl. Jejím motivem se stává nalezení mrtvého těla, na základě jejího citového pouta k pozemskému Ježíši. Toto pouto je hnací silou, díky které hledá Ježíšovo tělo vytrvale. K samotnému vytříbení její víry jí pomůže sám Ježíš. Marie se musela odloučit od svých představ a od minulého života, který chtěla obnovit. Ježíš jí také dává najevo, že nepatří jenom jí.

V porovnání s milovaným učedníkem, který se spokojí s viděnými znameními a dál po celé skutečnosti nepátrá, se Marie na jednu stranu nechtěla vzdát představy, že Ježíšovo tělo bylo odneseno nebo ukradeno. Na druhou stranu díky této její lásce a zarputilosti se nakonec setkává se vzkříšeným Ježíšem, který její víru očistí a ukáže jí, že cílem není pozemská zkušenost s Ježíšem, jakkoliv byla krásná, ale mnohem větší skutečnost přebývání společně s Ježíšem v Otcově domě.

Závěr

Jak již bylo řečeno Marie Magdalena, přestože se o ní v rámci kanonických evangelií neříká mnoho konkrétního z jejího života. Rozhodně není neznámou postavou, spíše naopak. To právě díky západní tradici, která ji spojovala se sestrou Lazara a Marty a také s polepšenou hříšnicí. Tuto teorii ale nelze opřít o text evangelií. Druhou příčinou, díky které je Marie Magdalena v obecném povědomí, a která vychází také z textu, je skutečnost, kdy oznamuje Ježíšovým učedníkům nejdříve o zmizení Pánova těla, a nakonec jim zvěstuje, že skutečně vstal z mrtvých, díky čemuž získala titul apoštolka apoštolů.

Písmo ke konkrétnímu životu Marie Magdaleny, až na drobnosti mlčí přesto je její postava a role v rámci Písma podstatná. Na první pohled je důležitá tím, že se stala svědkyní Ježíšovi smrti a zároveň i jeho zmrtvýchvstání. Obě scény, kterých se Marie zúčastnila spolu úzce souvisí, respektive první situace pod křížem přímo ovlivňuje Mariino chápání situace u prázdného hrobu. Důležité je, že na přítomnosti Marie Magdalské u prázdného hrobu se shodují všechna čtyři kanonická evangelia. Jako jediná je ve všech čtyřech uvedena jménem. Už z toho důvodu je její postava nezanedbatelná, naopak se stává velmi významnou postavou spojenou se vzkříšením Ježíše Krista.

Tato práce se věnuje její roli a významu, jakou má ve dvacáté kapitole Janova evangelia, který se zabývá právě zprávou o Ježíšově vzkříšení. Marie viděla umírat Ježíše na kříži. Když přišla ke hrobu, možná jako když kdokoliv jiný přijde ke hrobu svého blízkého člověka, který před pár dny zemřel, je velmi smutná a chce s ním být. Evangelista ukazuje její smutek a bezvýchodnost situace jednak temnotou, která ji obklopuje, a která má v Janově evangeliu i význam smrti, a také pláčem. Evangelista Jan, jak je jeho zvykem ještě podtrhává význam její role, protože ke hrobu jde sama, na rozdíl od synoptického podání, kdy se s ní objevují ještě další ženy v různých počtech.

Čtvrtý evangelista se cele zaměřuje na Marii a vývoj její víry ve vzkříšení. Marie byla pod vlivem zkušenosti z Kalvárie, kdy viděla Ježíše zemřít, a proto hledala jedinou jistotu, která po smrti je, totiž tělo zemřelého, v tomto případě už pohřbené. Marie byla ovlivněna láskou k Ježíši, kterého znala, a asi jako každý člověk chce uchovat něco z doby, kdy zemřelý ještě žil. Marie chtěla být na blízku zemřelému.

Evangelista líčí Mariinu umanutost při hledání Ježíšova těla. Marie do hledání zapojí i apoštola Petra a milovaného učedníka, čímž si autor otevřel možnost určitého srovnání

ve vývoji víry a chápání skutečnosti Ježíšova vzkříšení Marie a učedníků. Apoštol Petr se v textu k celé situaci nevyjadřuje, protože jeho chvíle přijde v Janově evangeliu později. Zde si pouze všimne složené roušky, kterou měl Ježíš na hlavě. Na rozdíl od něho o milovaném učedníkovi text říká, že uvěřil na základě viděného. Oba od hrobu odcházejí bez dalšího hlubšího vyšetřování, kam se Ježíšovo tělo podělo. V tomto směru se ukazuje Mariina jedinečnost. Je sice stále přesvědčena o tom, že Ježíšovo tělo někdo odnesl a ke znamením ukazujícím na vzkříšení je jakoby slepá, přesto se ale nedá odradit.

Prolomením její nevědomosti se stává Ježíšovo oslovení Marie, kdy ho poznává, ale jen tak, jak ho znala dříve, a Ježíš jí musí pomoc dostat se z nepochopení a z představy, že se vrátí doba před jeho ukřižováním. Ježíšova přítomnost je ale nová a má být naplněna jeho přítomností v Otcově domě, která je příslibem i pro všechny Ježíšovi učedníky. Marie pak šla oznámit Ježíšovým učedníkům, že viděla Pána, a to co jim měla od něj zvěstovat. Tím se stala apoštolkou apoštolů. Jako první se setkala se vzkříšeným Ježíšem a zvěstuje o tom jeho přátelům. Její význam není jen v určité zarputilosti, lásce a vývoji její víry, kdy nalezne Ježíše ve slávě. Ale jak je v práci zmíněno, učedníci jdou ke hrobu dva, aby podle židovského zákona bylo zaručeno kvalifikované svědectví. Přesto ale prvním opravdovým svědkem Ježíšova zmrtvýchvstání se stává žena, která ve své době neznamenala mnoho. Tato skutečnost ukazuje na pravdivost události vzkříšení Ježíše Krista, která tak nemůže být nějakým konstruktem učedníků.

Marie Magdalská je pro Ježíšovi následovníky archetypem a vzorem obrovské lásky a vytrvalosti nalézt Ježíše v jeho slávě, i když její představy jsou původně úplně jiné. Evangelista na Marii Magdaleně ukazuje, že pravá víra v Ježíše Krista nestojí na viděném, ale je formována vzájemnou láskou, která u člověka prochází vývojem a musí růst, a tak překonává temnotu smrti a setkává se s Ježíšem ve světle jeho slávy.

Seznam použitých zkratek

atd.	– a tak dále
č.	– číslo
ed.	– editor
např.	– například
př. n. l.	– před naším letopočtem
resp.	– respektive
s.	– strana
srov.	– srovnej
v.	– verš
vv.	– verše

Knihy Starého zákona

Gn	– První kniha Mojžíšova (Genesis)
Dt	– Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium)
2. Král	– Druhá kniha královská
Rt	– Rút
Dn	– Daniel
Pís	– Píseň písní
Mdr	– Moudrosti
Sir	– Sírachovec

Knihy Nového zákona

Mt	– Matouš
Mk	– Marek
Lk	– Lukáš
Jan	– Jan
Sk	– Skutky apoštolů
Řím	– List Římanům
1Kor	– První list Korinťanům
2Kor	– Druhý list Korinťanům
Zj	– Zjevení

Seznam literatury

Biblický text a jeho překlady:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. 13. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2007.

Ostatní literatura:

BROWN, Raymond E. *Giovanni Commento a Vangelo spirituale.* 6. vydání. Assisi: Cittadella editrice, 2005.

BROWN, Raymond E. *Ježíš v pohledu Nového zákona, úvod do nového zákona*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., 1998.

BROŽ, Jaroslav. BROŽ, Jaroslav. *Exegeze Jan 20,1-31, studijní materiály* [rukopis].

DAVIDSON, Sean. *Marie Magdalena prorokyně eucharistické lásky*. 1. vydání. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, z. s. 2020.

DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. 1. vydání. Praha: Návrat domů, 1996.

FABRIS, Rinaldo. *Giovanni. Traduzione e commento*. 1. vydání. Roma: Borla, 1992.

HACHLILI, Rachel. *Jewish Funerary Customs, Practices and Rites in the Second Temple Period*. 1. vydání. Boston: Brill, 2005.

KREMER, Jacob. *Die Osterevangelien Geschichten um Geschcichte.* 2. vydání. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 1981.

MAREČEK, Petr. *Marie Magdalská: Její význam a role dle svědectví novozákonních evangelií.* In Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 31, 2017, č. 1.

MAREČEK, Petr. *„Učedník, kterého Ježíš miloval“: Jeho role a význam v Janově evangeliu.* Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 30, 2016, č. 2.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník.* 1. vydání. Praha: Kalich – Česká biblická společnost, 1992.

PANZARELLA, Salvatore. *Il maestro sposo, La cristologia delle donne nel vangelo di Giovanni.* 1. vydání. Assisi: Cittadella Editrice, 2020.

POTTERIE, Ignace de la. *Studi di Cristologia Giovannea*. 1. vydání. Genova: Casa Editrice Marrietti S.p.A, 1992.

RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský, 2. díl: Od vjezdu do Jeruzaléma do zmrtvýchvstání*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal. 2011.

Elektronické Zdroje:

JOHN PAUL II. *Mary was witness to whole paschal mystery*. [2024-11-9] https://www.vatican.va/content/john-paulii/en/audiences/1997/documents/hf_jp-ii_aud_21051997.html

Bibbia EDU, Nuovo Testamento greco. [2024-11-19]. https://www.bibbiaedu.it/GRECO_NT/nt/Gv/20/